

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Nezaměstnanost v České republice a na Ukrajině

Anastasiia Franko

© 2023 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Anastasiia Franko

Ekonomika a management

Název práce

Nezaměstnanost v České republice a na Ukrajině

Název anglicky

Unemployment in the Czech Republic and Ukraine

Cíle práce

Hlavním cílem práce je analýza vývoje a struktury nezaměstnanosti v České republice a na Ukrajině za účelem zjištění hlavních rozdílů, příčin/důsledků nezaměstnanosti a navržení možných řešení tohoto problému. Dílčím cílem je charakterizovat pojmy související s nezaměstnaností.

Metodika

Bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní části, a to část teoretickou a praktickou. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím odborné literatury a internetových zdrojů.

Druhou částí bude část praktická, kde bude provedena (komparativní) analýza vývoje a struktury nezaměstnanosti za určité období v rámci vybraných ekonomik (ČR, Ukrajina). Data budou čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí.

V práci bude použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

Harmonogram:

Literární rešerše – 1. část: 4/2022 – 6/2022

Detailní metodika práce dokončení druhé části literární rešerše: 6/2022 – 7/2022

Vlastní práce – analytická část: 7/2022 – 10/2022

Vlastní práce – syntéza poznatků, návrhy a doporučení: 10/2022 – 11/2022

Odevzdání poslední verze práce vedoucímu práce ke konečnému posouzení: 12/2022

Doporučený rozsah práce

35 – 45 stran

Klíčová slova

Nezaměstnanost, vývoj a struktura nezaměstnanosti, trh práce, míra nezaměstnanosti, Ukrajina, ČR, komparace, doporučení.

Doporučené zdroje informací

BABENKO, A. *Ekonomika práce a sociálně-pracovní vztahy*. 1 vyd. Dnipro : DDFA, 2011. 268 s. ISBN 978-966-8866-58-6.

BRČÁK, J. – SEKERKA, B. – STARÁ, D. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost : psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-9006-8.

HOLMAN, R. *Ekonomie*. V Praze: C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-006-5.

KALYNA, A. *Ekonomika práce a sociálně-pracovní vztahy*. 1 vyd. Kyjiv : Nakladatelství "Personál", 2012. 498 s. ISBN 978-617-02-0091-4.

MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Michal Steininger, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 15. 6. 2022

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 26. 02. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Nezaměstnanost v České republice a na Ukrajině" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Ing. Michalu Steiningerovi, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, vstřícnost, cenné rady, věcné připomínky a také za veškerý čas, který mi věnoval při psaní této práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině za trpělivost a velkou podporu.

Nezaměstnanost v České republice a na Ukrajině

Abstrakt

Práce je zaměřena na komparaci vývoje a příčin nezaměstnanosti v České republice a na Ukrajině. Přínosem práce je na základě analýzy vývoje i struktury nezaměstnanosti obou vybraných zemí zjistit a porovnat, jaké jsou příčiny, ale i důsledky nezaměstnanosti, a jaké kroky by bylo možno podniknout pro zlepšení. Teoretická východiska zahrnují uvedení do problematiky trhu práce, nezaměstnanosti a jejích druhů, míry nezaměstnanosti i aktivní politiky zaměstnanosti a ohrožených skupin na trhu práce. Praktická část porovnává vývoj a strukturu nezaměstnanosti v České republice a na Ukrajině. Podíl žen na ukrajinském trhu práce od roku 1990 konstantně klesá, zatímco v České republice podíl žen na pracovním trhu roste. Opačně je tomu u absolventů, kde na Ukrajině se v roce 1990 zapojovalo na pracovní trh 33 % absolventů a v roce 2021 už 36 %. V České republice v roce 1990 pracovalo 49 % absolventů, v roce 2021 pak podíl klesl na 27 %. Důvodem může být i malý podíl zapojených ukrajinských žen, proto je více čerstvým absolventům nabídnuto zaměstnání. Ženy jsou ohroženou skupinou v obou zemích, nicméně v České republice by jedním z řešení bylo více flexibilních úvazků pro ženy s dětmi, na Ukrajině pak vyšší mzdy. Některé skupiny jsou ohrožené v dané zemi více, například v České republice jsou více ohrožení nezaměstnaností absolventi, na Ukrajině je naopak nezaměstnaností více ohroženo venkovské obyvatelstvo.

Klíčová slova: nezaměstnanost, Česká republika, Ukrajina, trh práce, vývoj a struktura nezaměstnanosti, ohrožené skupiny, komparace.

Unemployment in the Czech Republic and Ukraine

Abstract

This thesis is focused on comparing the development and causes of unemployment in the Czech Republic and Ukraine. The contribution of this thesis is, based on the analysis of the development and structure of unemployment in both selected countries, to find out and compare the causes, but also consequences of unemployment, and what steps could be taken for improvement. The theoretical framework includes an introduction to the issue of the labor market, unemployment and its types, unemployment rate and active employment policy and vulnerable groups on the labor market. The practical part compares the development and structure of unemployment in the Czech Republic and Ukraine. The share of women in the Ukrainian labor market has been constantly decreasing since 1990, while in the Czech Republic the share of women in the labor market is increasing. The opposite is the case with graduates, where in Ukraine in 1990, 33 % of graduates joined the labor market, and in 2021, 36 %. In the Czech Republic in 1990, 49 % of graduates were working, in 2021 the share dropped to 27 %. The reason may also be the small share of Ukrainian women involved, which is why more recent graduates are offered jobs. Women are a vulnerable group in both countries, however, in the Czech Republic, one of the solutions would be more flexible working hours for women with children, and in Ukraine it would be higher wages. Certain groups are more at risk in a given country, for example in the Czech Republic graduates are more at risk of unemployment, in Ukraine, on the other hand, the rural population is more at risk of unemployment.

Keywords: unemployment, Czech Republic, Ukraine, labor market, development and structure of unemployment, vulnerable groups, comparing.

Obsah

1 Úvod	9
2 Cíl práce a metodika	10
3 Teoretická východiska	11
3.1 Trh práce.....	11
3.2 Nezaměstnanost a její charakteristiky	12
3.3 Druhy nezaměstnanosti.....	14
3.4 Vysoká míra nezaměstnanosti a dlouhodobá nezaměstnanost	15
3.5 Aktivní politika zaměstnanosti a ohrožené skupiny na trhu práce	17
3.6 Trendy.....	18
4 Komparace nezaměstnanosti v ČR a na Ukrajině	22
4.1 Česká republika	22
4.1.1 Stručná charakteristika a historie země	22
4.1.2 Aktuální nezaměstnanost.....	23
4.1.3 Vývoj nezaměstnanosti od konce 20. století	24
4.1.4 Postavení žen a absolventů na českém pracovním trhu 2018-2021	25
4.1.5 Problémy firem, regionů i další problémy nezaměstnanosti 2018-2021	27
4.2 Ukrajina	29
4.2.1 Stručná charakteristika a historie země	29
4.2.2 Aktuální nezaměstnanost.....	30
4.2.3 Vývoj nezaměstnanosti od konce 20. století	31
4.2.1 Postavení žen a absolventů na ukrajinském pracovním trhu 2018-2021	32
4.2.2 Problémy firem, regionů i další problémy nezaměstnanosti 2018-2021	35
4.3 Vlastní komparace	36
5 Závěr	42
6 Seznam použitých zdrojů	44
7 Seznam obrázků	50
8 Seznam grafů	51
9 Seznam tabulek	52

1 Úvod

Tato práce se věnuje problematice nezaměstnanosti ve dvou vybraných zemích, kterými jsou Česká republika a Ukrajina.

Téma nezaměstnanosti je nejen v Evropě tématem velmi diskutovaným, a to dlouhodobě. Velký růst nezaměstnanosti, ale i dlouhodobě a stabilně nízká nezaměstnanost v některém státu je předmětem zájmu mnoha odborníků, kteří se pokouší zjistit, jaký je důvod příliš vysoké nebo dlouhodobě nízké nezaměstnanosti. Všechny státy se samozřejmě dlouhodobě a vysoké nezaměstnanosti obávají, protože ta s sebou nese i další nejen ekonomické, ale i společenské a jiné problémy. V současnosti neexistuje žádný „ideální“ typ státu a „ideální“ způsob jeho vedení, který by zajistil prosperitu spojenou s nízkou nezaměstnaností. Je ale možné dále zkoumat rozdíly mezi jednotlivými státy a odhalovat příčiny úspěchů i neúspěchů tak, aby bylo možné hovořit o příkladech dobré praxe.

2 Cíl práce a metodika

Hlavním cílem práce je analýza vývoje a struktury nezaměstnanosti v České republice a na Ukrajině za účelem zjištění hlavních rozdílů, příčin i důsledků nezaměstnanosti a navržení možných řešení tohoto problému. Dílčím cílem je charakterizovat pojmy související s nezaměstnaností.

Teoretická část práce je uvedením do problematiky a definuje základní pojmy. Stručně je představeno fungování trhu práce a blíže charakterizována problematika nezaměstnanosti. Teoretická část formou literární rešerše představuje dané téma komplexně, a to s využitím jak odborné literatury, tak i některých oficiálních internetových zdrojů.

Praktická část je zaměřena na komparaci oblasti nezaměstnanosti v České republice a na Ukrajině, a to jak z pohledu vývoje, tak i příčin nezaměstnanosti a souvisejících trendů. Pozornost bude věnována také jednotlivým ohroženým skupinám na trhu práce a konkrétním specifikům v postavení těchto skupin, stejně jako souvisejícím politickým opatřením na podporu zaměstnanosti. Praktická část je provedena formou komparativní analýzy vývoje a struktury nezaměstnanosti za dané období v rámci vybraných ekonomik. Data jsou čerpána především ze statistických úřadů České republiky a Ukrajiny. V práci je použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

Očekávaným přínosem práce je na základě analýzy vývoje i struktury nezaměstnanosti obou vybraných zemí zjistit a porovnat, jaké jsou příčiny, ale i důsledky nezaměstnanosti, a jaké kroky by bylo možno podniknout pro zlepšení.

Pro účely této práce byly stanoveny výzkumné otázky.

VO1: V čem se liší vývoj nezaměstnanosti ve vybraných zemích?

VO2: Jaké jsou hlavní příčiny a důsledky nezaměstnanosti v obou zemích?

VO3: Jaké kroky lze doporučit pro zlepšení?

3 Teoretická východiska

Tato kapitola je uvedením do problematiky pracovního trhu. Definovány budou pojmy: trh práce, nezaměstnanost, míra nezaměstnanosti i různé pohledy na trh práce. Budou představeny také druhy nezaměstnanosti a oblast aktivní politiky zaměstnanosti. Na závěr kapitoly budou představeny aktuální trendy na trhu práce.

3.1 Trh práce

Trh práce je definován jako prostor, ve kterém dochází ke střetu nabídky pracovních sil i její poptávky. Trh práce je ovlivněn jak historií a vývojem společnosti, tak aktuálními faktory, jako jsou různá politická opatření nebo socioekonomické ukazatele a mnohé další (Urbancová, 2021).

Transakce na trhu se odehrávají mezi jednotlivými účastníky, kterými jsou uchazeči o práci a subjekty usilující o získání nových pracovníků s určitými charakteristikami či dovednostmi. Pracovní trh je výrazně ovlivněn vnějšími vlivy, jako jsou hospodářská krize, válečné konflikty nebo stárnutí populace a další. V globalizované společnosti reaguje trh práce v daném státě i na změny, které se odehrávají v jiné zemi (Dvořáková, 2012).

Pracovní trh, včetně nabídek a poptávek po práci, je do velké míry ovlivněn nabízenými platy i pracovními podmínkami. Pracovní trh je chápán jako ekonomická instituce, kde existují ekonomicky orientované vztahy směny práce za mzdu, ale také jako sociální instituce zahrnující normy sociálního jednání, zvyky regulující vztah zaměstnanců a zaměstnavatelů (Řehoř, 2010).

V souvislosti s trhem práce a jeho analýzou je často používané kritérium ekonomické aktivity či ekonomické neaktivity. Za základní kategorii trhu práce je možné považovat počet ekonomicky aktivních obyvatel, a to jak zaměstnaných, tak nezaměstnaných, většinou starších 15 let. Zbývající obyvatelstvo je označováno za ekonomicky neaktivní. Obyvatele lze dělit podle ekonomického statusu, jako zaměstnané a nezaměstnané, což jsou pojmy, kterým se bude věnovat následujících kapitolách. Situace je ovšem složitější a zahrnuje také různé varianty zaměstnaných či nezaměstnaných osob. Za zaměstnanou osobu lze například považovat nejen jedince, který je skutečně v práci, ale i toho který má k práci formální vazbu, nicméně dočasně je v práci nepřítomný. Zaměstnaná osoba může pracovat

jak na plný, tak zkrácený pracovní úvazek, může se ale jednat také o takzvané „sebezaměstnání“ (Rojíček a kol., 2016).

Tato práce se věnuje nezaměstnanosti ve dvou evropských zemích. Pro většinu evropských obyvatel je dobré zaměstnání základem kvalitního života. Téma nezaměstnanosti na pracovním trhu je proto v Evropě velmi diskutovaným tématem. Jednotlivé evropské země vykazují v různých ukazatelích na trhu práce odlišné hodnoty, ať už se jedná o míru nezaměstnanosti, DPH, využívané instituce trhu práce nebo přijatá politická opatření a další. I přes velké rozdíly v jednotlivých zemích patří evropský trh práce k těm nejméně pružným na celém světě. Dle odborné literatury nízká mobilita a vysoká rigidita pracovního trhu je v kontrastu s pracovním trhem v USA, který je velmi mobilní a pružný (Baldwin a Wyplosz, 2013).

Na pracovním trhu v praxi nefunguje vždy dokonalá shoda mezi nabídkou a poptávkou. Charakteristikou spjatou s existencí trhu je naopak setrvalý projev nerovnováhy mezi poptávkou a nabídkou, a to ve smyslu převisu nabídky, která je označována jako nezaměstnanost (Dvořáková, 2007).

3.2 Nezaměstnanost a její charakteristiky

Podle definice Eurostatu je **nezaměstnanou** osobou takový jedinec, který je starší 15 let a splňuje ve sledovaném období základní podmínky: daná osoba nepracovala, přičemž ale aktivně práci hledala a byla připravená k nástupu do práce ihned nebo nejdéle do 14 dnů (Brčák a kol., 2014).

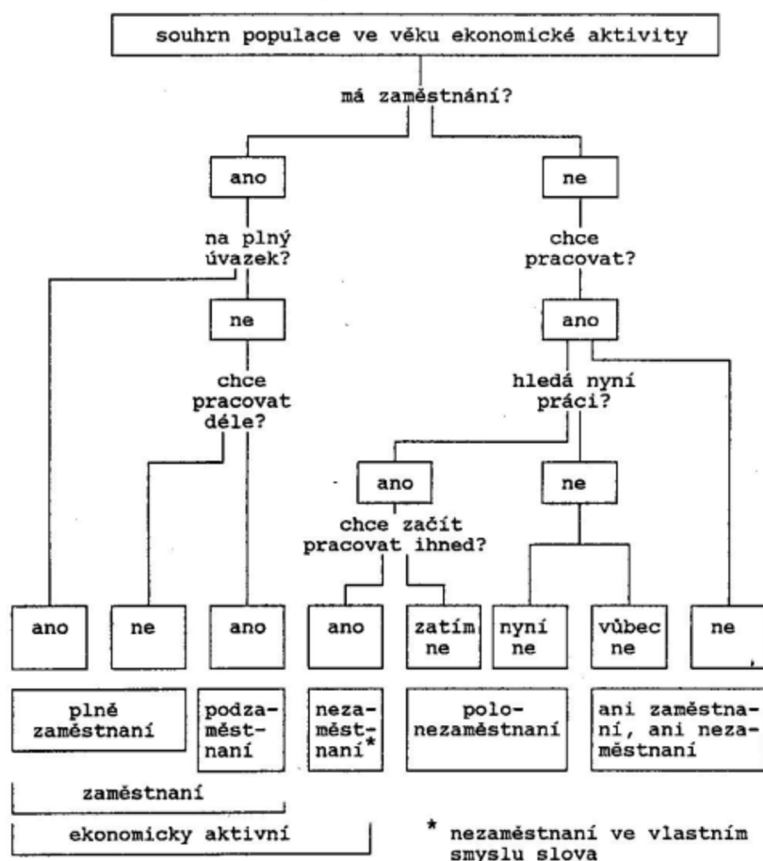
Stručně lze vysvětlit, že ne každý, kdo nepracuje, je nezaměstnaný. Například důchodce nepracuje, ale za nezaměstnaného ho stát nepovažuje. Na druhou stranu, ne každý, kdo pracuje, musí být zaměstnaný. Lze totiž hovořit o takzvané skryté nezaměstnanosti, tedy fakticky nezaměstnaných, kteří nejsou jako nezaměstnaní registrováni a dostatečnou nabídku by přijali, jedná se například o mladistvé (Mareš, 2002).

Dalším důležitým pojmem je míra nezaměstnanosti. **Míra nezaměstnanosti** je ukazatel, který se měří jako poměr nezaměstnaných osob k pracovním silám. Do pracovní síly se nepočítají například senioři ve starobním důchodu nebo ženy na mateřské dovolené (Brčák a kol., 2014).

Jak ukazuje přiložený obrázek č. 1, jedná se o velmi složitý proces, ve kterém je možno rozlišovat dokonce i pojmy jako „podzaměstnaný“ (osoba pracující na částečný

úvazek, která by ale chtěla pracovat déle) nebo „polonezaměstnaný“. Vládní statistiky ovšem pracují zejména s termíny zaměstnaných a nezaměstnaných (Martincová, 2004).

Obrázek 1 – Vymezení skupin osob vůči zaměstnání

Zdroj: Mareš, 2002

Nezaměstnanost je velmi složitým procesem s mnoha proměnnými a existují i různé pohledy na ni. Jedná se zejména o pohled liberalistický, keynesiánský a marxistický. **Liberalistická** ekonomie zdůrazňuje rovnováhu na trhu, svobodnou soutěž a ceny jako základní mechanismus vytváření rovnováhy na pracovním trhu. Liberalisté odmítají státní zásahy (Rákosník, 2008).

Nezaměstnanost je dle tohoto pohledu výrazem doby, kdy se lidé přizpůsobují změnám poptávky na pracovním trhu a odráží tedy dočasnou nerovnováhu nabídky a poptávky. Liberalisté také uvádí, že kdo chce pracovat, má možnost, ale to, že jedinec nechce pracovat například za méně výhodný plat, to z něj činí „dobrovolně“ nezaměstnaného. Zaručené sociální dávky jsou dle této teorie neefektivní, protože oslabují

podněty k práci. Řešení nezaměstnanosti vidí liberalismus hlavně v boji proti inflaci, mzdové regulaci a v omezení působení sociálního státu (Mareš, 2002).

Keynes zakládá svá tvrzení na tom, že existuje stálá nedobrovolná nezaměstnanost. Nejedná se však o vyhýbání se práci nebo neochotě pracovat za nepříznivějších podmínek, ale rozhodující jsou dvě příčiny dlouhodobé a masové nezaměstnanosti: technologický pokrok a chronický nedostatek poptávky. Nedostatečná poptávka po práci je způsobena malým sklonem ke spotřebě a nízkými investicemi (Máče, Rousek, 2013).

Keynesiánská nezaměstnanost je tedy založena na nadměrných úsporách a nedostatečné poptávce. **Marxistická** nezaměstnanost pak plyne z nedostatečné akumulace kapitálu v poměru k množství dělníků čekajících na zaměstnání. Marxistická nezaměstnanost může postihovat převážně chudé země s řadou potencionálních zaměstnanců, ale s malým kapitálem. Naopak keynesiánská nezaměstnanost může být častější u vyspělejších, bohatších zemí, které mají klesající sklon ke spotřebě a velký sklon k úsporám (Holman, 2005).

3.3 Druhy nezaměstnanosti

Nezaměstnanost může být frikční, sezónní, strukturální a cyklická neboli konjunkturální.

Frikční nezaměstnanost je někdy označována za nezaměstnanost „normální“. O nezaměstnanosti lze hovořit jako o frikční tehdy, když zaměstnaná osoba své pracovní místo opustí proto, že chce hledat jiné. Na důvod dané osoby se nehledí, ať už chce hledat práci s lepší mzdou, chce předejít ohlášenému propouštění a podobně (Dvořáková, 2007).

Frikční nezaměstnanost vzniká proto, že trh práce je v neustálém pohybu. Lidé v současnosti obvykle nesetrvávají celý život v jedné práci, takže zaměstnání opouštějí, ale nalezení nové práce nemusí být rychlé a nemusí také přijmout první práci, která je jim nabídnuta. Jedná se tedy o přirozenou míru nezaměstnanosti (Brčák a kol., 2014).

Sezónní nezaměstnanost je krátkodobá a je zapříčiněna tím, že některá odvětví jsou závislá na počasí. Jedná se například o stavebnictví, sběr ovoce a podobně (Dvořáková, 2007).

Sezónní nezaměstnanost je autory považována za složku frikční nezaměstnanosti, je součástí přirozené míry nezaměstnanosti (Brčák a kol., 2014).

Strukturální nezaměstnanost vzniká, když je nabídka pracovních sil vyšší, než poptávka, a to v dané struktuře, například z pohledu regionu nebo kvalifikace. Strukturální nezaměstnanost je tedy dána tím, že například nezaměstnaní nejsou na volné pozice dostatečně kvalifikováni, protože mají zkušenosti v jiném oboru, ve kterém ale tolik volných míst není nabízeno (Dvořáková, 2007).

Odborná literatura hovoří o tom, že strukturální nezaměstnanost je dána nesouladem mezi kvalifikačními požadavky na práci a volnými pracovními místy v dané zemi či regionu na jedné straně a na druhé straně existující kvalifikací pracovníků a územní alokací (Brčák a kol., 2014).

Strukturální změny způsobují, že po některých profesích poptávka klesá, po jiných se zase zvyšuje. Odvětví, která slábnou, mohou propouštět zaměstnance a ti by mohli nalézat místa v rostoucím odvětví, ovšem za předpokladu rekvalifikace. Strukturální nezaměstnanost trvá obecně déle než nezaměstnanost frikční (Holman, 2005).

Frikční a strukturální nezaměstnanost lze považovat za dobrovolnou, kdežto cyklickou za nedobrovolnou. Cyklická nezaměstnanost je vyvolána cyklickými změnami v hospodářství a lze ji vyjádřit takzvaným Okunovým zákonem, podle kterého způsobí pokles reálného produktu o 2 nebo 3 % pod úroveň potenciálního produktu zvýšení míry nezaměstnanosti o 1 % (Brčák a kol., 2014).

Nezaměstnanost je dále možno dělit například na dobrovolnou nebo nedobrovolnou, krátkodobou či dlouhodobou (Holman, 2005).

3.4 Vysoká míra nezaměstnanosti a dlouhodobá nezaměstnanost

Nezaměstnanost sama o sobě může být přirozeným jevem plynoucím z neustále se měnícího trhu práce, v souvislosti s měnícím se okolním prostředím. Problémem pro samotné obyvatele i region nebo stát je zejména vysoká míra nezaměstnanosti, případně dlouhodobá nezaměstnanost. Vysoká míra nezaměstnanosti ovlivňuje negativně jedince, a to zdravotně, psychicky i v souvislosti s živobytím celé jeho rodiny či domácnosti, ale ovlivňuje také negativně výkon ekonomiky. Psychologické výzkumy potvrzují, že ztráta zaměstnání znamená pro jedince pokles jeho životní úrovně, ale také hluboké deprivace, pokles sebevědomí, pocity neužitečnosti, pokles sociálního statusu, ale i vyšší nemocnost, zvýšenou kriminalitu a meziskupinové i rasové konflikty. Vyšší nezaměstnanost je pak

rizikem i pro stát, pro růst jeho HDP nebo z pohledu příliš vysoké výplaty sociálních dávek a vysoké čerpání ze státního rozpočtu (Buchtová, 2002).

Dlouhodobá nezaměstnanost je obvykle chápána jako nezaměstnanost trvající déle než 1 rok. Informace o dlouhodobé nezaměstnanosti je velmi zásadní pro plánování aktivní politiky zaměstnanosti a může být významná pro vytipování ohrožených sociálních kategorií pracovníků na trhu práce, nebo o vytipování problémových regionů. Pokud je v některém regionu míra nezaměstnanosti vysoká, ale nikoliv dlouhodobá, znamená to, že obrat mezi nezaměstnanými je rychlý a situace je příznivější jak pro samotné obyvatele, tak pro ekonomiku státu. Probíhá tam sice vysoká fluktuace pracovníků, ale neexistuje vysoký počet dlouhodobě nezaměstnaných, protože ti si rychle nachází novou práci (Mareš, 2002).

Vysoká míra nezaměstnanosti je v Evropě ve velmi obecném pohledu patrná zejména ve skupině osob se základním vzděláním. Naopak dlouhodobě nižší nezaměstnanost vykazuje na trhu práce skupina osob vysokoškolsky vzdělaných (Wagnerová, 2011).

Pokud existuje vysoká míra nezaměstnanosti, může být také označována za nezaměstnanost **masovou**. Například zahraniční autoři uvádí, že masová nezaměstnanost je pro mnoho Evropanů nedílnou součástí ekonomického, sociálního i politického prostředí. Přestože masová nezaměstnanost stále kolísá, od roku 1980 se v zemích EU průměrná nezaměstnanost nedostala pod 8 %. Dle některých zahraničních autorů to znamená nefunkčnost aktivních politik zaměstnanosti, které by měly být významně inovovány (Compston, 2003).

Masová nezaměstnanost se objevila mimo jiné v 90. letech minulého století, a to jak v evropských zemích, tak i mimoevropských vyspělých státech. Rostla produkce, rostl životní standard, šířily se nové technologie a rostl význam mezinárodní konkurence, ale spolu s tím rostla i nezaměstnanost. Po dlouhém poválečném období docházelo k menší ekonomické aktivitě, což v některých regionech i odvětvích způsobilo přebytek pracovní síly (Mareš, 2002).

Pokud jsou oba problémy spojeny, tedy existuje vysoká míra dlouhodobé nezaměstnanosti, pak na trhu práce existují problémy zejména se strukturální nezaměstnaností, a značí to také neefektivní sociální systém a neefektivní aktivní politiku zaměstnanosti. Aktivní politika zaměstnanosti v takovém případě nefunguje dobře, protože nepomáhá ohroženým skupinám na trhu práce nalézt zaměstnání. Příliš vysoké sociální dávky v takovém případě nemotivují pracovníky k návratu do pracovního procesu. Mnohé

evropské země proto v 90. letech minulého století znesnadnily přístup k sociálním dávkám a přestoupily z takzvaného welfare k workfare, tedy k blahobytu založenému zejména na aktivním přístupu k práci a posílení zodpovědnosti za svůj životní blahobyt u každého jedince. Sociální dávky by se tak neměly tolik zneužívat a měly by být určeny skutečně potřebným (Soukup, 2015).

3.5 Aktivní politika zaměstnanosti a ohrožené skupiny na trhu práce

Aktivní politika zaměstnanosti je v souvislosti s trhem práce významný pojem. Aktivní politika zaměstnanosti (dále APZ) představuje souhrn opatření, která směřují k zajištění co nejvyšší možné míry zaměstnanosti. APZ je realizována Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) a úřady práce. K nástrojům APZ patří mimo jiné rekvalifikace, veřejně prospěšné práce, investiční pobídky, zřizování společensky účelných pracovních míst nebo příspěvky na zapracování a další (Tomeš, 2009).

Cílem APZ je pomoci nezaměstnaným osobám začlenit se rychleji do práce. Obecně je obtížnější začlenění dlouhodobě nezaměstnaných osob (Zdražilová, 2010).

Pokud je APZ vhodně zvolena a efektivně řízena, pak může pozitivně ovlivnit zvýšení zaměstnanosti, a to přímými dopady (získání práce díky absolvované rekvalifikaci přes Úřad práce), i nepřímými (zvýšení motivace hledat zaměstnání, zvýšení sebedůvěry a další). Navíc účast v programech aktivuje nezaměstnané a zvyšuje konkurenci, snižuje tlak na mzdy (Dvořáková, 2007).

Rekvalifikace představuje získání nové kvalifikace, její zvýšení či prohloubení nebo udržení (Tomeš, 2009).

Veřejně prospěšné práce představují časově omezené pracovní příležitosti, a to zejména údržbu veřejných prostranství, veřejných budov či komunikací ve prospěch obce, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí. Pracovní příležitosti jsou vytvářeny na základě dohody zaměstnavatele s Úřadem práce, přičemž pracovní příležitost je určena na dobu nejvýše 12 po sobě jdoucích měsíců, ale může být i opakovaná (Neščáková, 2012).

Společensky účelná pracovní místa zřizuje zaměstnavatel, případně jen vyhrazuje dle dohody s Úřadem práce. Tato místa jsou obsazována uchazeči o zaměstnání registrovanými Úřadem práce, kteří by pravděpodobně jiným způsobem práci nezískali (Dvořáková, 2007).

K nejvíce ohroženým skupinám na trhu práce patří mladší věkové skupiny do 30 let, starší pracovníci ve věku 55+, ženy s dětmi a handicapovaní lidé.

U skupiny **mladých osob** je největším problémem chybějící praxe. Absolventi střední nebo vysoké školy se ucházejí o své první zaměstnání a postrádají nejen praktické zkušenosti, ale například i pracovní návyky. Z evropských zemí je to například Španělsko, které dosahuje až 50% nezaměstnanosti mladých lidí. V zemích EOCED je nezaměstnanost mladých zhruba dvojnásobná proti celkové nezaměstnanosti v populaci (Buchtová, 2002).

Vzhledem k demografickým trendům, ke kterým patří i stárnutí populace, se na trhu práce objevuje stále větší podíl starších pracovníků. **Starší pracovníci** jsou některými zaměstnavateli považováni za málo flexibilní, avšak mají dlouholetou praxi a významné zkušenosti (Cimbálníková, 2011).

Přestože jak na úrovni České republiky, tak dalších evropských zemí, jsou přijímána různá opatření na podporu zaměstnání starších pracovníků, je tato skupina často považována za diskriminovanou na pracovním trhu. Přestože obecně k přednostem osob 55+ patří zkušenost, spolehlivost, odpovědnost, pečlivost a rozvážnost, zmiňovány jsou i nevýhody, a to nižší fyzická kondice, neznalost cizích jazyků a počítačová negramotnost (Horváthová a kol., 2016).

Ženy na pracovním trhu patří dlouhodobě k ohroženým skupinám. U žen je předpoklad výchovy dětí, starostí o domácnost, ženy také častěji zůstávají s nemocnými dětmi doma a více využívají zkrácených úvazků. Nezaměstnanost žen je celosvětovým problémem, protože je neskutečné skloubit pracovní i mateřské povinnosti. Na podporu této skupiny je v mnoha zemích realizována podpora flexibilních úvazků a rozšiřována dostupná institucionální péče o děti. Postižení lidé jsou rizikovou skupinou na trhu práce dlouhodobě. Handicapovaní v míře nezaměstnanosti výrazně převyšují ostatní rizikové skupiny na trhu práce a problémem jsou pro ně jak psychické, tak sociální problémy, ale i problémy ekonomické (Buchtová, 2002).

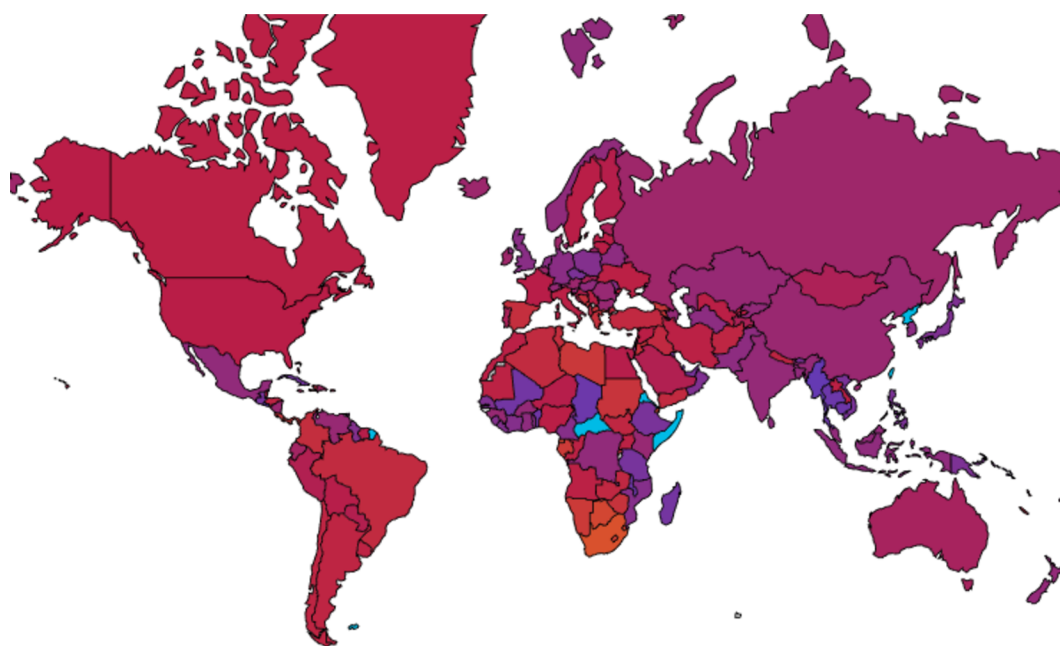
3.6 Trendy

V poválečné Evropě se poměrně dlouho dařilo udržovat nízkou nezaměstnanost. Až do 60. let minulého století nevykazovaly průmyslově rozvinuté evropské země vyšší nezaměstnanost než 4 %. Nebyla přítomna ani vysoká míra nezaměstnanosti, ani nezaměstnanost dlouhodobá. Faktorem těchto trendů byl technologický rozvoj,

poválečná rekonstrukce ekonomik, nové výrobky stimulující masovou potřebu, rychle se rozvíjející sektor služeb a další. Poté ale nezaměstnanost začala růst, objevilo se několik recesí a například v 70. letech se nezaměstnanost zdvojnásobila. V roce 1989 byla průměrná míra nezaměstnanosti Evropského společenství 9 % (Mareš, 2022).

V současnosti nezaměstnanost celosvětově porovnává řada mezinárodních institucí. Jak ukazuje přiložená mapa, tedy obrázek č. 2, dle údajů World Bank se například v České republice nezaměstnanost pohybuje okolo 2,5 %, na Ukrajině okolo 9,5 %. Nezaměstnanost na Ukrajině je tedy o 7 procentních bodů (p.b.) vyšší, než je tomu v případě České republiky. Fialově označené země vykazují nižší nezaměstnanost, červené a oranžové pak vysokou nezaměstnanost (data.worldbank.org, cit. online 7.6.2022).

Obrázek 2 – Nezaměstnanost v zemích světa

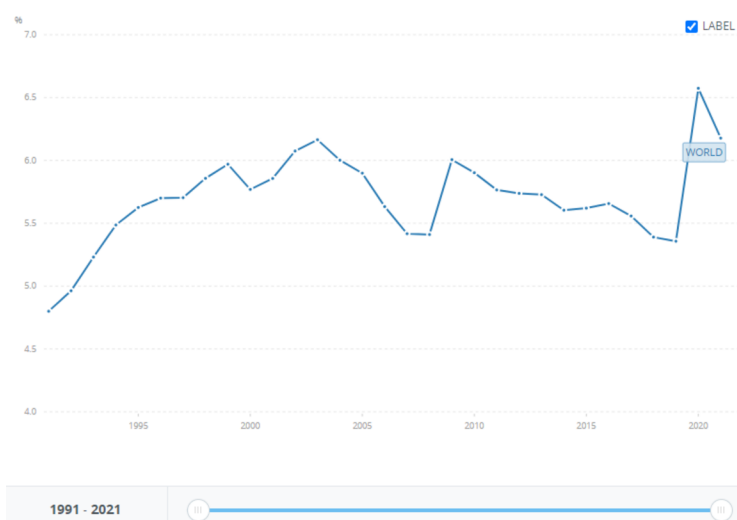
Zdroj: worldpopulationreview.com, cit. online 6.6.2022

Nezaměstnanost se stále vyvíjí a mění, působí na ni řada faktorů od demografických, přes sociální, až po politické a mnohé další (Hanzelková, 2013).

V souvislosti s trendy na trhu práce je také nutno zmínit probíhající koronavirovou pandemii v letech 2020 a 2021, která trh práce výrazně proměnila. Celosvětově byla v roce 2000 míra nezaměstnanosti 5,8 %, v roce 2008 pak 5,4 %. V roce 2019 klesla nezaměstnanost na 5,4 %, ale při koronavirové pandemii nezaměstnanost výrazně rostla. V roce 2020 vykazovala Světová banka celosvětovou nezaměstnanost ve výši 6,6 %,

v roce 2021 pak 6,2 %, jak znázorňuje graf č. 1. V porovnání let 2020, které byly počátkem pandemie, a 2008, vzrostla míra světové nezaměstnanosti o 1,2 p.b. (data.worldbank.org, cit. online 7.6.2022).

Graf 1 - Míra světové nezaměstnanosti v letech 1991-2021

Zdroj: data.worldbank.org, cit. online 7.6.2022

Zahraniční autoři uvádí, že pandemie zasáhla ekonomiky zemí po celém světě, v některých zemích docházelo k propuštění zaměstnanců. Například v USA a Kanadě byla nezaměstnanost zvýšena v průběhu jediného měsíce o celá 3 p.b.. U některých zaměstnanců došlo ke snížení jejich úvazků, velká část populace využívala práce z domova. Nezaměstnanost v zemích OECD se v průběhu pandemie výrazně zvýšila hlavně u skupiny mladých lidí a nekvalifikovaných pracovníků. Problémy řešili nejen zaměstnanci, ale i podnikatelé. Postupně se uzavíraly školy a online výuka znamenala pro rodiče setrvat doma a s tím také byly spojeny nižší příjmy domácností (oecd-ilibrary.org, cit. online 7.6.2022).

V předloženém textu byl v první kapitole stručně popsán trh práce. Druhá kapitola se věnovala nezaměstnanosti. Byly představeny druhy nezaměstnanosti, jednotlivé pohledy na tento fenomén, i pojmy jako masová či dlouhodobá nezaměstnanost. Představeny také byly ohrožené skupiny na trhu práce. Následuje praktická část práce, která nejprve představí vybrané dvě země, a to Českou republiku a Ukrajinu. U každé země bude uvedena nejen stručná charakteristika a historie, ale také vývoj nezaměstnanosti ve vybraném období,

zaváděná opatření na podporu zaměstnanosti, i vývoj nezaměstnanosti ohrožených skupin na trhu práce. Následně budou zjištěné údaje porovnány.

4 Komparace nezaměstnanosti v ČR a na Ukrajině

Praktická část je zaměřena na komparaci oblasti nezaměstnanosti v České republice a na Ukrajině, a to jak z pohledu vývoje, tak i příčin nezaměstnanosti a souvisejících trendů. Pozornost bude věnována také jednotlivým ohroženým skupinám na trhu práce a konkrétním specifikům v postavení těchto skupin, stejně jako souvisejícím politickým opatřením na podporu zaměstnanosti.

Očekávaným přínosem práce je na základě analýzy vývoje i struktury nezaměstnanosti obou vybraných zemí zjistit a porovnat, jaké jsou příčiny, ale i důsledky nezaměstnanosti, a jaké kroky by bylo možno podniknout pro zlepšení.

U každé z obou zemí nejprve budou představeny aktuální nezaměstnanost a trendy, poté vývoj nezaměstnanosti od konce 20. století do současnosti a následně specifika na trhu práce. Je poměrně obtížné porovnávat jednotlivé ohrožené skupiny na trhu práce v obou zemích, protože některé zdroje se věnují vývoji ohrožené skupiny v posledních 4 letech, jiné v posledním desetiletí a podobně. Proto bude pozornost zaměřena zejména na roky 2018-2021, především z pohledu specifik, kterými jsou nezaměstnanost žen, absolventů, handicapovaných, následně pak regionální rozdíly a problémy firem nacházet kvalitní zaměstnance. Obecně bude růst nezaměstnanosti pro zajímavost popsán již od konce 20. století.

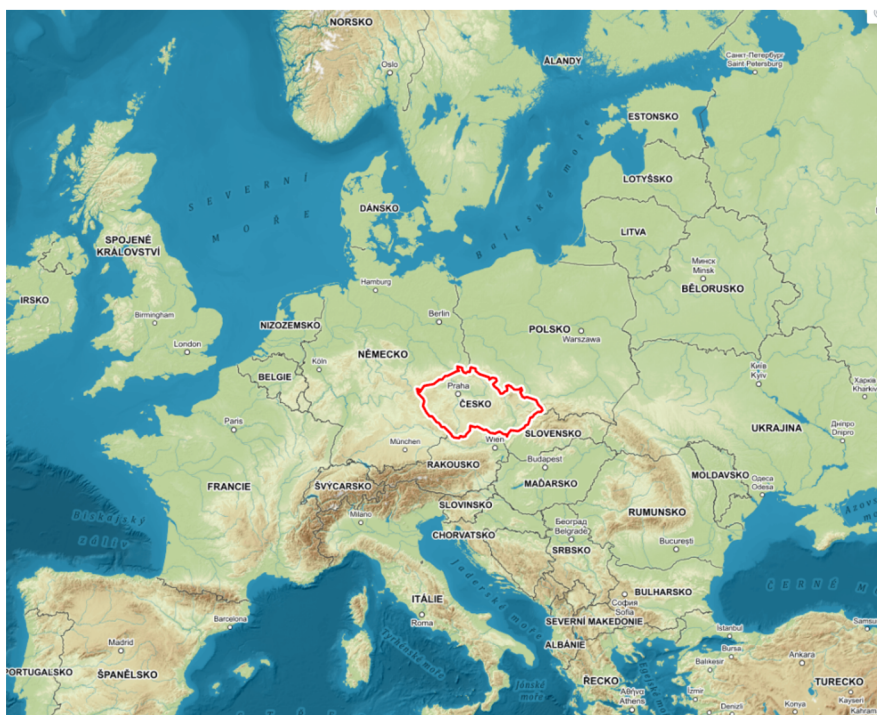
4.1 Česká republika

V této části práce bude stručně představena Česká republika v souvislosti s vývojem ekonomiky, následně budou doplněny aktuální statistiky nezaměstnanosti. Bude představen důležitý vládní dokument, kterým je Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030. Pozornost bude věnována zejména specifikům českého trhu práce a ohroženým skupinám osob, kterými jsou ženy, absolventi a handicapované osoby. Kapitola bude zakončena shrnutím hlavních problémů českého pracovního trhu.

4.1.1 Stručná charakteristika a historie země

Obrázek č. 3 zobrazuje polohu České republiky na mapě Evropy, tedy v jejím středu.

Obrázek 3 - Poloha České republiky v Evropě

Zdroj: mapy.cz, cit. online 5.8.2022

Česká republika je vnitrozemský stát, který leží „v srdci“ Evropy. Sousedními zeměmi jsou Slovensko, Rakousko, Německo a Polsko. Od roku 2004 je Česká republika členem EU. Jedná se o parlamentní republiku s prezidentem a premiérem v čele vlády. Země se dělí na 14 krajů. Dlouhodobě důležitým odvětvím je pro hospodářství země nejen průmysl, ale také velkoobchod, maloobchod, doprava a služby cestovního ruchu (european-union.europa.eu, cit. online 28.7.2022).

Vývoj české ekonomiky a situace na trhu práce vychází jak z revolučního roku 1989, od kterého začaly být uvolňovány mnohé možnosti pro podnikání a vznikala nová pracovní místa, tak ze spojení s Evropskou unií. Vývoj české ekonomiky je s ekonomickým vývojem EU silně spojen, což vychází z volného pohybu statků a služeb mezi ČR a EU (Pošta a kol., 2015).

4.1.2 Aktuální nezaměstnanost

Nejnovější statistiky, které porovnávají mezinárodní nezaměstnanost nejen v zemích EU, uvádějí, že v době psaní této práce (červenec 2022) je nezaměstnanost v EU 6 %,

v České republice 3,3 %. Pro doplnění ukrajinská nezaměstnanost činila na konci roku 2021 celkem 10,6 % (trading economics.com, cit.online 30.7.2022).

Dlouhodobě jsou rizikovými skupinami na trhu práce ženy, a to zejména ženy s malými dětmi, dále absolventi, starší osoby zejména předdůchodového věku (takzvaně 55+), osoby se zdravotním postižením, osoby s nízkou kvalifikací a sociálně vyloučené osoby. Tyto ohrožené osoby na trhu práce identifikuje také český dokument Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) **Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030**. Ve jmenovaném dokumentu se mimo jiné uvádí, že původní dokument (platný v letech 2014-2020) se soustředil především na řešení dlouhodobých problémů na trhu práce, novější dokument pak určuje priority do roku 2030 a reaguje na nové globální trendy vývoje společnosti i ekonomiky. V návrhové části strategie se hovoří o nutnosti individuálního přístupu ke znevýhodněným jedincům na pracovním trhu, o aktivní politice zaměstnanosti, která bude mít komplexní charakter a bude řešit různé druhy podpory. Dále jsou zmiňovány efektivní kontroly práva na rovnou odměnu, pravidelný monitoring potřeb zaměstnavatelů, podpora zaměstnanosti znevýhodněných regionů, efektivní systém rekvalifikací, podpora celoživotního vzdělávání, podpora cílené pracovní migrace a digitalizace (mpsv.cz, cit. online 8.8.2022).

4.1.3 Vývoj nezaměstnanosti od konce 20. století

Co se týká vývoje nezaměstnanosti v České republice, ten názorně shrnuje níže přiložený graf č. 2. Jedná se o vývoj nezaměstnanosti od roku 1991 do roku 2021, kdy nezaměstnanost negativně ovlivnila koronavirová pandemie, a to nejen v České republice. Pro lepší přehlednost jsou následně data za jednotlivé roky zpracována v tabulce. Za uvedené třicetiletí dosáhla nezaměstnanost nejvyšší hodnoty v roce 2000, a to 8,8 %. Naopak nejnižší hodnoty bylo dosaženo v roce 2019, kdy nezaměstnanost činila pouhá 2 % (data.worldbank.org, cit. online 15.8.2022).

Graf 2 - Vývoj nezaměstnanosti v České republice v letech 1991–2021

Zdroj: data.worldbank.org, cit. online 15.8.2022

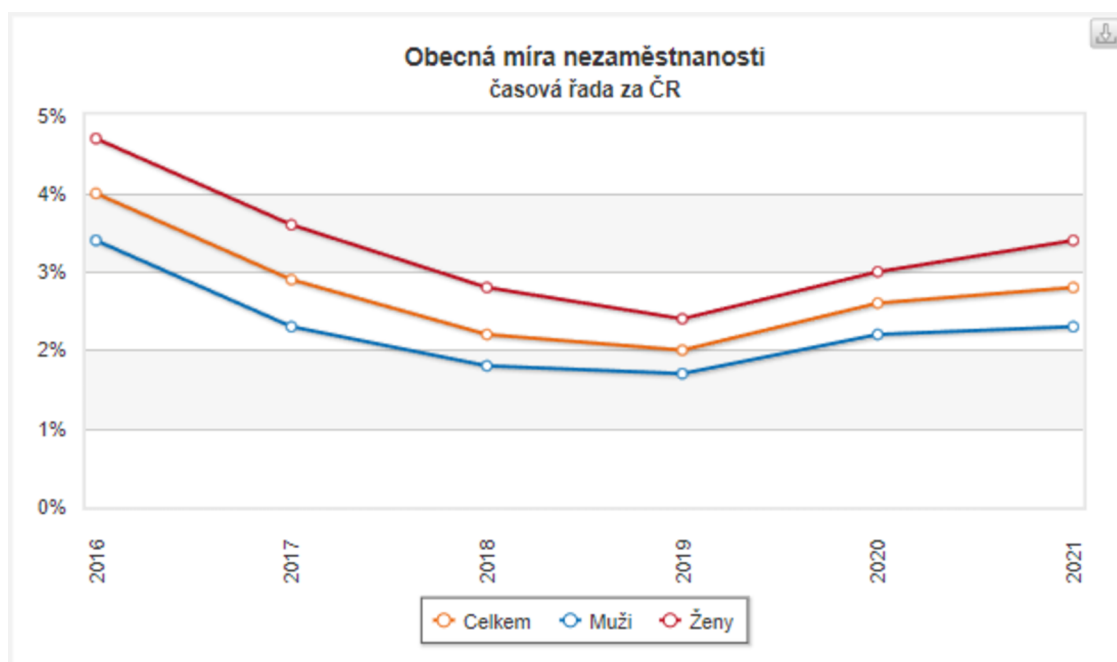
Vývoj nezaměstnanosti v České republice za posledních 30 let prošel velkými změnami. Křivka znázorňující vývoj nezaměstnanosti není konstantní, ale průběžně klesá a zase roste. V roce 1991 byla nezaměstnanost pouhá 2 %, nicméně v následujících letech stále rostla a na přelomu 20. a 21. století byla na svém maximu, činila téměř 9 %. Velká změna přišla v roce 2013, od kterého nezaměstnanost stále jen klesala, až do roku 2020, kdy měla velký vliv na zkoumanou oblast koronavirová pandemie.

4.1.4 Postavení žen a absolventů na českém pracovním trhu 2018-2021

Specifické je **postavení žen** na českém pracovním trhu. V České republice existuje velká **nerovnost** v postavení a mzdě za vykonanou práci mezi ženami a muži. Obzvláště ženy s malými dětmi jsou na českém pracovním trhu znevýhodněné. Jak ostatně ukazuje příložený graf č. 3, dlouhodobě je nezaměstnanost žen vyšší než obecná nezaměstnanost v celé populaci. Graf zobrazuje vývoj již od roku 2016, nicméně pro účely této práce bude zaměřeno na čtyřleté období 2018-2021. V roce 2021 byla míra nezaměstnanosti žen

na hodnotě 3,4 % (červená křivka), kdežto míra nezaměstnanosti mužů 2,3 %. Míra nezaměstnanosti žen tedy byla o 1,1 p. b. (procent. bodu) vyšší než nezaměstnanost mužů (czso.cz, cit. online 20.8.2022).

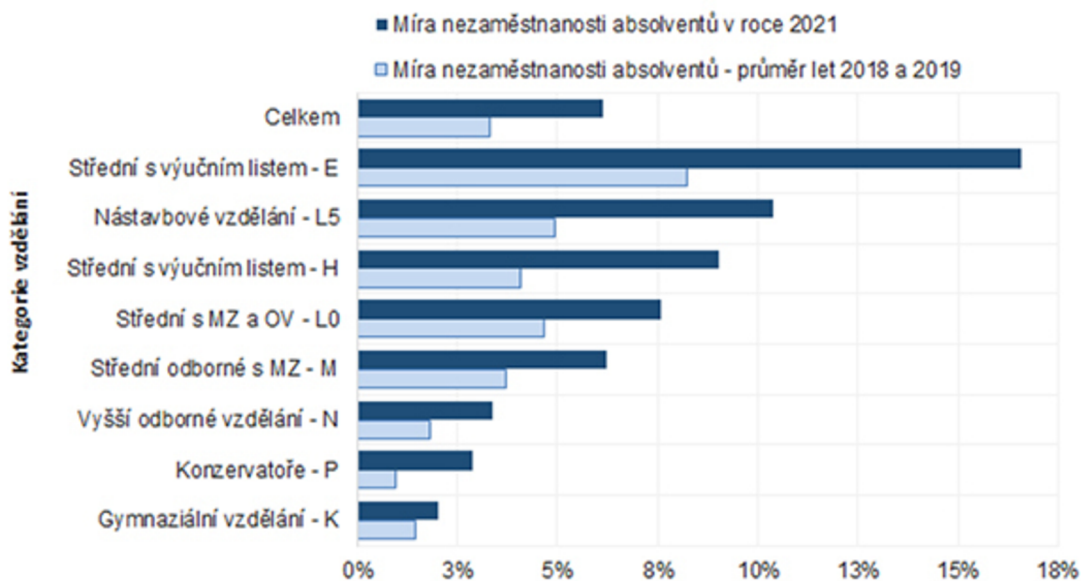
Graf 3 - Nezaměstnanost žen a mužů 2016-2021

Zdroj: czso.cz, cit. online 20.8.2022

Dlouhodobě je také za problematickou označována nezaměstnanost skupiny **absolventů**, kteří jsou některými zaměstnavateli odmítáni pro nedostatek praktických zkušeností. Tento problém se společně s koronavirovou pandemií prokazatelně ještě prohloubil. Přiložený graf č. 4 ukazuje, že čím nižší vzdělání, tím vyšší je nezaměstnanost v této skupině. Například u skupiny absolventů se středním vzděláním s výučním listem bylo v letech 2018 a 2019 průměrně nezaměstnaných více než 4 %, v roce 2021 už to v této skupině bylo více než 9 %, tedy více než dvojnásobek, a to za pouhé dva roky (nuv.npi.cz cit. online 20.8.2022).

Graf 4 - Míra nezaměstnanosti absolventů v letech 2018-2019 a 2021

Zdroj: nuv.npi.cz cit. online 20.8.2022

Na českém trhu práce má také specifické postavení skupina **handicapovaných** (zdravotně či mentálně postižených) skupin osob. Některá znevýhodnění na trhu práce mohou být i dočasná, jako je chybějící praxe absolventa nebo kojeneček ženy samoživitelky. Zdravotně či mentálně handicapovaní jsou ale skupinou, jejichž znevýhodnění je většinou trvalého rázu. Opatření přijatá na podporu handicapovaných obyvatel byla v České republice dosud spíše nárazového charakteru, chybí komplexnější přístup ze strany státu. O případné reformě bylo jednáno v posledních letech (ipodpora.odbory.info, cit. online 10.10.2022).

4.1.5 Problémy firem, regionů i další problémy nezaměstnanosti 2018-2021

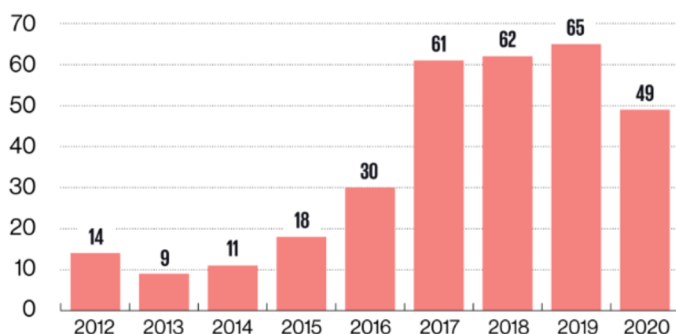
Specifický je pro český pracovní trh také fakt, že jednotlivé **regiony** mají výrazně odlišný charakter, a to jak z pohledu historického, sociálního, tak i z pohledu ekonomického. Výrazně tak samotné regiony předurčují profesní strukturu, dokonce i míru zaměstnanosti a nezaměstnanosti v dané oblasti. Například z hlediska profesních tříd je nejvyšší procento zákonodárců a řídicích pracovníků v hlavním městě Praze, stejně jako úředníků, kdežto kvalifikovaných pracovníků v lesnictví a zemědělství je nejvyšší podíl v Jihočeském kraji. Pomocných a nekvalifikovaných pracovníků se zase nachází nejvíce v Libereckém kraji (nuv.npi.cz, cit. online, 10.10.2022).

Co se týká opatření na podporu zaměstnanosti, ty hodnotí některé odborné studie. Jedna ze studií uvádí, že demografické projekce ukazují do budoucna mnoho význačných problémů, které bez vhodných zásahů vyvolají ekonomické, politické i sociální problémy. Doporučována je zejména podpora a úprava pro-rodinné politiky, podpora harmonizace rodinného a profesního života, zefektivnění řízení státní pracovní imigrace, institucionální rozšíření možnosti opatření dětí, realizovat celý komplex opatření k podpoře ekonomické aktivity u skupiny starších obyvatel, například formou rozšířených zkrácených úvazků a podobně (mpsv.cz, cit. online 12.10.2022).

Na závěr kapitoly týkající se vývoje nezaměstnanosti v České republice lze dodat, že nezaměstnanost byla na tomto území dlouhá léta nejnižší v celé EU. Dlouhodobě se však i český pracovní trh potýká s některými **problémy**, jako jsou vysoká nezaměstnanost absolventů, nepřístupnost trhu práce pro maminky s dětmi, vysoká fluktuace zaměstnanců, neflexibilní pracovní nabídky, dlouhodobě jeden z nejnižších podílů práce z domova ve srovnání se zeměmi EU, nebo nekomplexní a nedostatečná legislativa týkající se zaměstnávání handicapovaných osob.

Někteří odborníci se pak obávají, že rok 2022 a roky následující budou znamenat další problémy na trhu práce. Koronavirus již pracovní trh do velké míry změnil, rusko-ukrajinský konflikt spolu s vysokou inflací a velice rychle rostoucími cenami energií pak může v průběhu dalších let znamenat velký problém. Podle deníku Ekonom je český pracovní trh v posledním čtvrtletí roku 2022 charakteristický zaváděním digitálních technologií, která mohou zrušit některá pracovní místa, nekonečným bojem firem o nábor zaměstnanců, **neschopností udržet talenty**. Prognózy uvádí, že velké množství osob se bude muset přeškolit na zcela **nové profese**, mnoho skláren, hutí, pekařství a dalších bude muset zcela **zavřít své provozovny**. Největší problém s hledáním zaměstnání budou mít pravděpodobně lidé s nízkou kvalifikací, lidé vyššího věku i lidé v některých českých krajích. Jak ukazuje níže přiložený graf, firmy za poslední téměř desetiletí mají stále větší problémy s vyhledáním vhodného zaměstnance s odpovídajícím profilem. Zatímco v roce 2014 mělo problém obsadit místo vhodným kandidátem asi 10 % firem, v roce 2018 už to bylo více než 60 %, jak naznačuje graf č. 5. Pokud ovšem posuzujeme námi vybrané období 2018-2021, zde se situace příliš nemění a firmy mají každoročně vyšší problémy s nalezením kvalifikovaných zaměstnanců (ekonom.cz, cit. online, 10.10.2022).

Graf 5 - Problémy firem s nalezením vhodného zaměstnance

Zdroj: ekonom.cz, cit. online 10.10.2022

Český trh práce měl dlouhou dobu nejnižší nezaměstnanost v EU, nicméně v současnosti se jeví jako do budoucna neudržitelný a budou potřeba velké, výše nastíněné změny. V době psaní této práce se český pracovní trh změnil i tím, že do něj přibyly tisíce potenciálních pracovníků z Ukrajiny, nicméně i tak zůstává na českém trhu práce neobsazeno asi 300 tisíc pracovních míst. Velmi důležité budou do budoucna také rekvalifikace a podpora duševního zdraví, která se stává prioritou stále více osob při hledání zaměstnání (europass.cz, cit. online 15.10.2022).

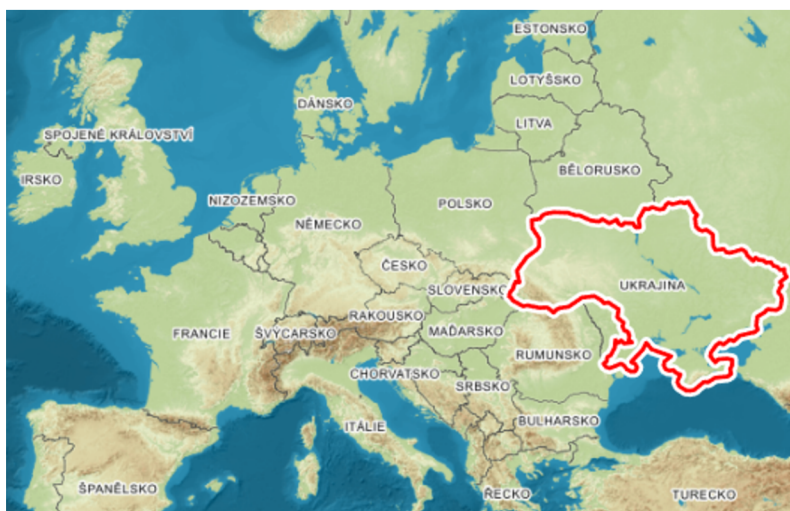
4.2 Ukrajina

Pracovní trh, jeho problémy i specifické postavení ohrožených skupin na trhu práce budou nyní představeny také na Ukrajině.

4.2.1 Stručná charakteristika a historie země

Níže přiložený obrázek č. 4 zobrazuje polohu Ukrajiny na mapě Evropy. Ukrajina je sousední zemí více států, konkrétně Ruska, Běloruska, Polska, Slovenska, Rumunska, Maďarska a Moldavska. V zemi žilo před ruským vpádem roku 2022 více než 41 milionů obyvatel, z toho téměř 78 % Ukrajinců a více než stovka různých jiných národností (businessinfo.cz, cit. online 20.10.2022).

Obrázek 4 - Poloha Ukrajiny v Evropě

Zdroj: mapy.cz, cit. online 16.8.2022

Ukrajina vznikla po rozpadu SSSR a jako nezávislý stát se na mapách Evropy objevila v roce 1991. Tento stát měl před vpádem ruských vojsk na jejich území v roce 2022 klíčovou roli nejen v evropském, ale i globálním kontextu. Ukrajina byla z mezinárodního pohledu zajímavá pro svou rozlohu, vysoký počet obyvatel, bohaté přírodní zdroje i výhodnou geografickou polohu (Helbig a kol., 2009).

4.2.2 Aktuální nezaměstnanost

Co se obecně týká ukrajinské ekonomiky, růst HDP se v roce 2019 pohyboval přes 3 %, stejně jako v roce 2021. Odhad za rok 2022 ovšem hovoří o více než -46 % a v roce 2023 je naopak odhadován plusový růst HDP, a to téměř 25 %. Inflace sice byla v posledních letech vysoká, například již v roce 2019 se blížila 8 %, ale svého maxima dosáhla právě v letošním roce 2022, kdy přesáhla 32 %. **Nezaměstnanost** je pak dlouhodobě vyšší než v České republice, opět i tento ukazatel dosáhl maxima roku 2022. Nezaměstnanost v roce 2019 činila zhruba 8 %, následující rok přes 9 % a další rok přes 10 %. Roku 2022 již přesáhla 17 % (businessinfo.cz, cit. online 20.10.2022).

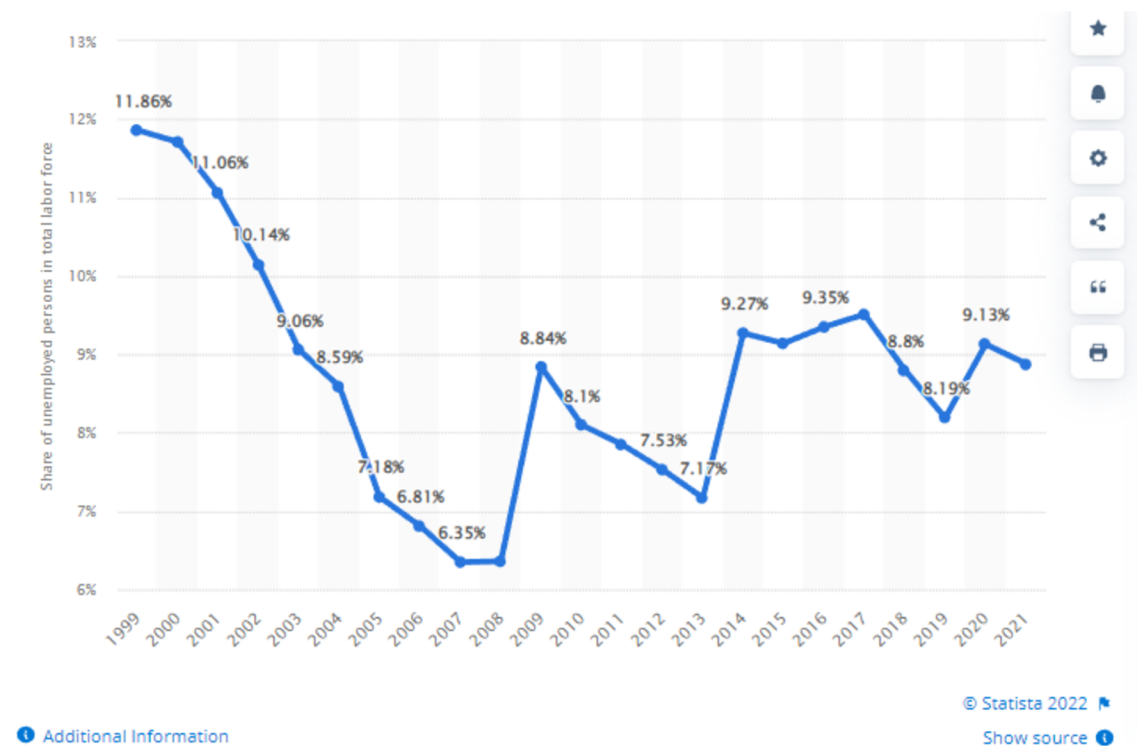
Ukrajina, či spíše ukrajinští pracovníci, měli na evropském pracovním trhu velmi specifické místo. Pro mnoho evropských zemí a jejich obyvatel představovali Ukrajinci „levnou“ pracovní sílu. Každopádně pracovní migrace z Ukrajiny do evropských zemí převládala a v Ukrajině tedy docházelo také k odlivu mozků a práceschopných obyvatel (Outrata a kol., 2021).

4.2.3 Vývoj nezaměstnanosti od konce 20. století

Ještě před ruskou okupací Ukrajiny v roce 2022 byl Evropskou unií vydán takzvaný „discussion paper“, který analyzoval dopad pracovní migrace na ukrajinskou ekonomiku. Jmenovaná odborná studie se zabývá ekonomickými dopady velké pracovní migrace z Ukrajiny po roce 2014. Emigrace sice tlačí nahoru růst mezd, ale také snižuje nabídku pracovních sil a často dochází k takzvanému „plýtvání“ dovednosti, neboť velká část imigrujících Ukrajinců pracuje mimo svou kvalifikaci. Hlavním přínosem jsou ovšem remittance, tedy vydělané peníze, které Ukrajinci pracující v zahraničí posílají zpět do domovské země svým rodinám. Remittance před ruskou okupací činily okolo 8 % HDP a zlepšovaly podmínky migrantských rodin a stimulovaly domácí poptávku (ec.europa.eu, cit. online 21.10.2022).

Dlouhodobý pohled na nezaměstnanost nabízí níže přiložený graf č. 6 porovnávající období 1999 až 2021. V roce 2013 byla tedy nezaměstnanost 7,17 %, ale skokově narostla v roce 2014 na 9,27 %. Od té doby se každoročně pohybuje nad 8 %.

Graf 6 - Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině v letech 1999-2021

Zdroj: statistica.com, cit. online 20.10.2022

Z grafu je patrné, že Ukrajina se s vyšší nezaměstnaností než Česká republika potýká dlouhodobě. Rok 1999 je tím s nejvyšší nezaměstnaností. V roce 1999 byla na Ukrajině nezaměstnanost téměř 12 %. Do roku 2007 ovšem každoročně klesala, až na téměř 6 %. Od roku 2008 do současnosti není křivka vývoje nezaměstnanosti konstantní, ale průběžně klesá a zase stoupá. Vývoj ukrajinské nezaměstnanosti byl zhruba za posledních 15 let velmi nevyrovnaný a kolísavý a pohyboval se v průměru okolo 7 až 8 % (statistica.com, cit. online 20.10.2022).

Data Světové banky jsou ovšem přístupná již od roku 1991, jak ukazuje příložený graf č. 7. Ten tak doplňuje zajímavou skutečnost, a to takovou že Ukrajina se s vysokou nezaměstnaností na začátku 90. let minulého století nepotýkala. Naopak v letech 1991 až 1994 se nezaměstnanost pohybovala okolo 2 %. Poté začala strmě stoupat, až roku 1999 dosáhla svého historického maxima (a podle grafu č. 6 tak dosáhla 11,86 %). V době vzniku tohoto státu po rozpadu SSSR byla tedy nezaměstnanost velmi nízká, okolo 2 % (data.worldbank.org, cit. online 21.10.2022).

Graf 7 - Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině od roku 1991

Zdroj: data.worldbank.org, cit. online 21.10.2022

4.2.4 Postavení žen a absolventů na ukrajinském pracovním trhu 2018-2021

Česká republika i Ukrajina byly až do 90. let minulého století pod nadvládou komunismu. Česká republika se osamostatnila po revoluci v roce 1989, Ukrajina získala

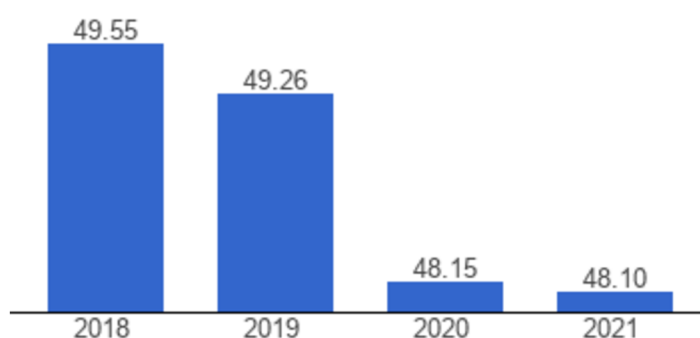
nezávislost roku 1991. V mnoha ohledech tedy obě země měly specifický vývoj a na rozdíl od západních evropských zemí byly poznamenány nejen ekonomicky.

V předchozím textu již bylo uvedeno, že Česká republika dlouhodobě řeší nerovný přístup k zaměstnání mezi muži a ženami. Naopak o Ukrajině odborníci uvádí, že v oblasti **rovnosti mužů a žen** na pracovním trhu dosáhla tato země velkého legislativního pokroku. Již nezávislost v roce 1991 znamenala pro zemi vytvoření základních prvků pro podporu rovnosti a odstranění diskriminace mužů a žen, z mezinárodního pohledu je Ukrajina smluvní stranou Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace proti ženám (CEDAW). Na národní úrovni navíc v zemi existuje zákon o zajištění rovných práv a příležitostí pro muže a ženy a vznikl také státní program Genderová rovnost v ukrajinské společnosti. Je ale nutno dodat, že na Ukrajině existovala a existuje výrazná profesní segregace, kdy ženy pracují ve většině případů v potravinářství, zdravotnictví, cestovním ruchu nebo sociálních službách,

a obecně mezi profesemi s nižší kvalifikací (ilo.org, cit. online 01.10.2022).

Pokud se hodnotí období 2018-2021, podíl žen na pracovním trhu se na Ukrajině mírně snižuje. Z původních 49,55 % podílu žen na pracovním trhu v roce 2018 jich bylo v roce 2021 celkem 48,1 % (theglobaleconomy.com, cit. online 01.03.2023).

Graf 8 – Podíl žen na ukrajinském pracovním trhu 2018-2021

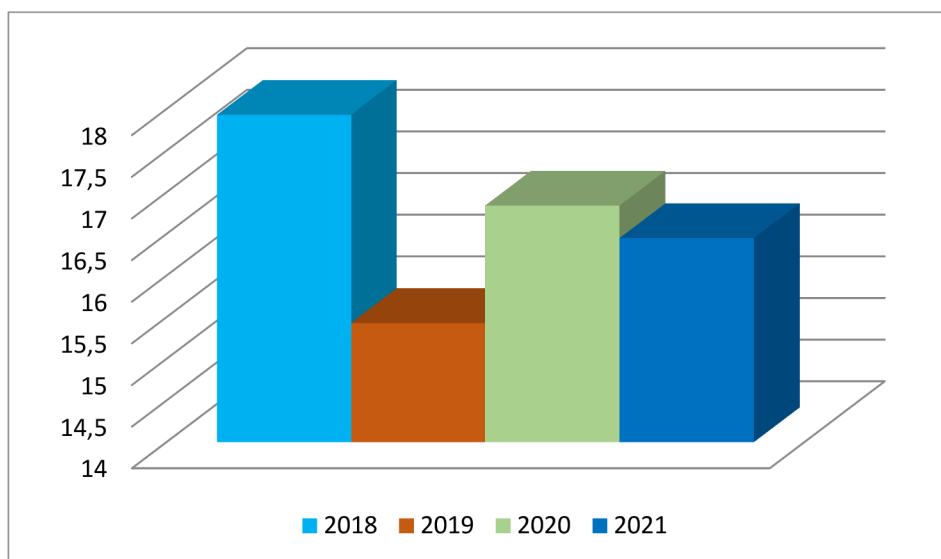
Zdroj: theglobaleconomy.com, cit. online 01.03.2023

V mnoha zemích jsou ohroženými skupinami na trhu práce skupiny žen, absolventů, postižených osob nebo osob s nízkou kvalifikací či osob staršího věku. Co se týká rovnosti žen, zde již Ukrajina realizovala velké a efektivní kroky pro podporu rovnosti. Co se týká absolventů a mladší generace, právě ta je považovaná za ohroženou i na Ukrajině.

Velký rozdíl je patrný také v souvislosti s dosaženým vzděláním, neboť u vysokoškolsky vzdělaných osob je nezaměstnanost obecně nižší (ulandssekretariatet.dk, cit. online 2022).

V dlouhodobějším horizontu je vývoj nezaměstnanosti absolventů na ukrajinském pracovním trhu velmi nerovnoměrný, neustále roste a klesá, a to dokonce i ve sledovaném období 2018-2021, jak ukazuje níže přiložený graf č. 9. V roce 2018 činil podíl nezaměstnaných absolventů na pracovním trhu 17,93 %. Tento podíl klesl v následujícím roce na 15,43 %, nicméně pak zase vzrostl na 16,84 % a poté mírně poklesl na 16,45 % v roce 2021. Podíl absolventů na pracovním trhu zůstává problémem, neboť tento podíl neustále klesá a roste, má velmi nerovnoměrný vývoj (statistica.com, cit. online 01.03.2023)

Graf 9 – Podíl absolventů na ukrajinském pracovním trhu 2018-2021

Zdroj: vlastní zpracování autora podle: statistica.com, cit. online 01.03.2023

Mezinárodní organizace práce uvádí, že v letech 2017 až 2022 byl na Ukrajině realizovaný program na podporu zaměstnanosti, který byl financován Dánskem v rámci „programu sousedství“, tedy pro země sousedící se zeměmi EU. Program se věnoval modernizaci služeb podporujících zaměstnanost, které by tak mohly být účinnější a inkluzivnější. Dokument uvádí, že obecně ve 21. století dochází k růstu nezaměstnanosti zejména u mládeže, žen a osob žijících ve venkovských oblastech. **Mezi absolventy škol mnohdy nezaměstnanost dosahovala i 30 %.** Další průzkumy pak ukázaly, že každý třetí absolvent je „podhodnocený“, tedy pracuje v povoláních, která neodpovídají jeho kvalifikaci (ilo. org, cit. online 22.10.2022).

Současně odborníci zdůrazňují, že Ukrajina je tou evropskou zemí, která je jednou z nejvíce postižených migrací. Diaspory pracujících Ukrajinců v jiných evropských zemích a remittance představují velký podíl na ekonomice. Remittance se dokonce staly ústřední součástí ekonomiky a jsou výrazně vyšší než přímé zahraniční investice. Za velký problém je pak považována skutečnost, že miliony Ukrajinců v produktivním věku (například v roce 2019 se jednalo o 14 milionů osob) jsou **ekonomicky neaktivní** (ulandssekretariatet.dk, cit. online 2022).

4.2.5 Problémy firem, regionů i další problémy nezaměstnanosti 2018-2021

V rámci českého prostředí byly zmíněny **problémy firem** s nalezením vhodného zaměstnance. Na Ukrajině však takový report není publikován, takže související data nejsou k dispozici. Existují některé zdroje, které se problémům firem s obsazováním pozic věnují, nicméně v ukrajinském prostředí neexistuje taková publikace či průzkum, která by porovnávala problémy firem v jednotlivých letech. Většina zdrojů se přitom aktuálně věnuje zejména vlivu ruské invaze na Ukrajinu, a to i na ukrajinský trh. V posledních letech jsou zmiňovány problémy firem, které se týkají pandemie i válečného konfliktu. Ukrajinské firmy se tak musely vypořádat nejen s odlivem mozků, který je dlouhodobý, ale také s online pohovory v průběhu pandemie (socialtalent.com, cit. online 20.02.2023).

Co se týká **regionálních problémů** nezaměstnanosti, pak lze říci, že v míře nezaměstnanosti se regiony liší. Například v roce 2015 se nezaměstnanost v jednotlivých regionech pohybovala od 6,7 % (region Odessa) až do 11,5 % (region Poltava). (researchgate.net, cit. online 01.03.2023).

Analýza nezaměstnanosti, včetně jejího vývoje, bude předmětem následující kapitoly. Lze ovšem prozatím stručně shrnout, že nezaměstnanost v obou zemích v posledních dvaceti letech nemá konstantní křivku. To znamená, že nezaměstnanost v průběhu dvacetiletí mnohokrát klesala a zase rostla. V České republice však svého maxima dosáhla na úrovni necelých 9 %, na Ukrajině pak v době svého maxima dosahovala téměř 12 %.

Některá specifika týkající se ohrožených skupin na trhu práce budou představena v následující podkapitole, kde budou zobrazeny také grafy s křivkami vývoje v České republice i na Ukrajině.

4.3 Vlastní komparace

V této části bude předložena vlastní komparace, včetně grafů souhrnně zobrazujících vývoj v obou analyzovaných zemích.

Níže přiložený graf č. 8 zobrazuje participaci žen na trhu práce jako porovnání vývoje v České republice a Ukrajině. Přestože odborníci hovoří o tom, že v oblasti rovnosti mužů a žen na pracovním trhu byly podniknuty efektivní kroky (ilo.org, cit. online 10.10.2022), graf ukazuje, že participace na trhu práce ze strany žen na Ukrajině klesá. Zatímco v roce 2007 participovalo na trhu práce na Ukrajině více než 53 % žen (v České republice to bylo necelých 50 %), tak v roce 2020 participovalo na trhu práce na Ukrajině už jen 48 % žen (v ČR téměř 52 %). (data.worldbank.org, cit. online 22.10.2022).

Graf 10 - Participace žen na trhu práce v České republice a na Ukrajině

Zdroj: (data.worldbank.org, cit. online 22.10.2022).

I přesto, že je Ukrajina z mezinárodního pohledu ceněna za rovnější přístup žen a mužů (ilo.org, cit. online 01.10.2022), podíl **žen na trhu práce** od roku 1990 konstantně klesá. Zatímco v roce 1990 bylo pracovně aktivních téměř 54 % žen, v roce 2010 už jich bylo aktivních 52 % a v roce 2020 jen 48 %. V České republice docházelo od roku 1990 také spíše ke klesajícím trendům v zapojení žen do pracovního trhu, nicméně od roku 2010

se zapojuje stále větší podíl žen. V České republice v roce 1990 bylo do pracovního trhu zapojeno 52 % žen, v roce 2010 pouze 49 %, ale od tohoto roku křivka rostla, až v roce 2020 bylo zapojeno 52 % žen. Milníkem byl rok 2013–2014, kdy českých žen zapojených na trh práce začalo značně přibývat, u ukrajinských žen naopak docházelo k ubývání (data.worldbank.org, cit. online 22.10.2022).

Otázkou je, co mohlo tento trend způsobit. Odborníci hovoří o tom, že anexe Krymu byla pro ukrajinský trh práce velkým problémem, což by potvrzovalo také prudké snižování zapojených žen na pracovním trhu v tomto a následujícím období. Velmi pravděpodobné také je, že ženy se do ukrajinského pracovního trhu nezapojují z důvodu velmi malých mezd. Častými situacemi je, že muž ukrajinec pracuje v zahraničí a žena tak zůstává doma s dětmi a pečuje o domácnost (bibliotecadigital.ipb.pt, cit online 23.10.2022).

Co se týká absolventů, níže přiložený graf č. 9 ukazuje vývoj podílu absolventů do 24 let věku na pracovním trhu v ČR i na Ukrajině v letech 1990 až 2021.

Graf 11 - Participace absolventů na trhu práce v České republice a na Ukrajině

Zdroj: (data.worldbank.org, cit. online 23.10.2022).

Z grafu vyplývá, že **podíl absolventů** na pracovním trhu se snižuje, v roce 1990 tvořil 49 %, v roce 2010 už jen 30 %, do roku 2021 pak podíl klesl na 27 %. Odlišná situace je na Ukrajině, kde se v roce 1990 zapojovalo na pracovní trh 33 % absolventů, v roce 2010

křivka konstantně pomalu rostla na 35 % a roste i nadále, v roce 2021 se jednalo o 36 % (data.worldbank.org, cit. online 23.10.2022). Opět lze diskutovat, co danou situaci způsobuje. Může se jednat o skutečnost, že absolventům je nabízena práce pod úrovní jejich kvalifikace, protože trh trpí nedostatkem zaměstnanců. Důvodem může být i malý podíl zapojených žen, proto je více čerstvým absolventům nabídnuto zaměstnání. Uvedené premise by odpovídala také skutečnost, že velký podíl Ukrajinců pracuje pod úrovní své kvalifikace a za velmi malý plat. To ostatně potvrzuje také Mezinárodní organizace práce, která uvádí, že „podhodnocený“ je asi každý třetí ukrajinský absolvent (ilo.org, cit. online 22.10.2022).

K výše charakterizovaným **ohroženým skupinám** na trhu práce je třeba uvést, že ohroženými, pro které jsou realizována (zatím však nedostatečně či neefektivně) různá podpůrná opatření, jsou v České republice nejvíce ženy, dále absolventi a handicapovaní obyvatelé. Ve zdrojích věnujících se ukrajinskému pracovnímu trhu lze nalézt nejvíce informací o ohrožených skupinách žen, absolventů, ale také osob z venkova a osob s nízkým vzděláním (ilo.org, cit. online 22.10.2022).

K velkým problémům na českém trhu práce patří fakt, že ženy zůstávají s dětmi dlouhou dobu na rodičovské dovolené a nemohou se tak do pracovního trhu zapojit, neboť práce z domu či **flexibilní způsoby práce** jsou v České republice téměř nejhůře dostupné z celé EU. Co se týká absolventů, ti jsou velmi ohroženou skupinou a jejich nezaměstnanost stále roste. Řešením by musel být zcela komplexní inovativní přístup, kdy například stát a pracovní úřady by lépe a efektivněji spolupracovaly se školami a komplexní řešení by také muselo zahrnovat zefektivnění odborných praxí.

Jako velice efektivní příklad dobré praxe je možno z České republiky vyzdvihnout projekt Predikce trhu práce – KOMPAS. Tento projekt, který prozatím není v české společnosti dostatečně rozšířený, ale který má velký potenciál, vytváří udržitelný systém predikcí pro pracovní trh, včetně monitoringu. Představeny jsou různé statistiky nebo například predikce zaměstnanosti v různých odvětvích. Projekt pod gescí Ministerstva práce a sociálních věcí spolupracuje s partnery, jako je Úřad práce ČR nebo několik krajů, nicméně dle názoru autora této práce chybí přesah do Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a spolupráce přímo s vysokými i středními školami (predikcetrhuprace.cz, cit. online 24.10.2022).

Obě země tedy mají ohrožené skupiny osob na trhu práce, kdy ženy jsou ohrožené v obou zemích, nicméně v České republice by jedním z řešení bylo více flexibilních úvazků

pro ženy s dětmi, na Ukrajině pak vyšší mzdy. Některé skupiny jsou ohrožené v dané zemi více, například v České republice jsou více než na Ukrajině ohroženi nezaměstnaností absolventi, na Ukrajině je naopak nezaměstnaností více ohroženo venkovské obyvatelstvo. Obě země jsou v něčem efektivní, v jiné oblasti pak neefektivní. Každopádně nezaměstnanost jako taková je způsobena mnoha různými faktory. Na Ukrajině je dlouhodobým problémem závislost na remitencích, která je pak spojená s vysokou nezaměstnaností v domovské zemi. Z pohledu vývoje nezaměstnanosti se jako úspěšnější jeví Česká republika, která v posledních třiceti letech dokázala snižovat svou nezaměstnanost a v posledních letech ji snížila na minimum, naopak na Ukrajině dochází k neustálému zvyšování nezaměstnanosti a obecně se míru nezaměstnanosti v populaci nedaří snižovat. Je otázkou, jak ovlivní další vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině právě ruský vpád z počátku roku 2022, nicméně každý vojenský konflikt přináší ekonomické ztráty. Jen v prvních třech měsících konfliktu došlo k narušení pracovního trhu a „zničení“ pěti milionů pracovních míst (ilo.org, cit. online, 25.10.2022).

Ještě, než budou jednotlivá zjištění a výsledky popsány, předložena je tabulka č. 1 s přehlednou mírou nezaměstnanosti v obou zemích, a to každoročně v letech 1991 až 2021.

Tabulka 1 - Komparace nezaměstnanosti ČR a Ukrajiny v letech 1991-2021

ROK	NEZAMĚŠTNANOST ČR	NEZAMĚŠTNANOST UKRAJINA
1991	2,3 %	1,9 %
1992	2,6 %	1,9 %
1993	4,3 %	2 %
1994	4,3 %	2 %
1995	4 %	5,6 %
1996	3,9 %	7,7 %
1997	4,3 %	8,9 %
1998	5,9 %	11,3 %
1999	8,5 %	11,9 %
2000	8,8 %	11,7 %
2001	8 %	11,1 %
2002	7 %	10,1 %
2003	7,5 %	9,1 %
2004	8,2 %	8,6 %
2005	7,9 %	7,2 %
2006	7,2 %	6,8 %
2007	5,3 %	6,3 %
2008	4,4 %	6,4 %
2009	6,7 %	8,8 %

2010	7,3 %	8,1 %
2011	6,7 %	7,8 %
2012	7 %	7,5 %
2013	6,9 %	7,2 %
2014	6,1 %	9,3 %
2015	5,1 %	9,1 %
2016	4 %	9,4 %
2017	2,9 %	9,5 %
2018	2,2 %	8,8 %
2019	2 %	8,2 %
2020	2,5 %	9,1 %
2021	2,9 %	8,9 %

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě data.worldbank.org, cit. online 15.8.2022

Zelenou barvou jsou označeny míry nezaměstnanosti, kdy bylo dosaženo minima tohoto ukazatele, naopak červeně jsou znázorněny míry, kdy bylo dosaženo maxima nezaměstnanosti. V České republice byla velmi nízká nezaměstnanost v roce 1991, která poté několik let rostla, nicméně stejně nízké nezaměstnanosti se jí podařilo dosáhnout i mezi lety 2017-2020. Na Ukrajině naopak byla nejnižší míra nezaměstnanosti v prvních letech po vyhlášení nezávislosti, tedy v letech 1991-1994, od té doby nezaměstnanost stoupala a na tuto úroveň se v následujících letech již nikdy nedostala. Ukrajina se dokonce v míře nezaměstnanosti již nikdy od roku 1994 nedostala pod úroveň 5 %. Z pohledu pouhého vývoje nezaměstnanosti tak obě země vykazují mnohé rozdíly. Maxima nezaměstnanosti dosáhla Česká republika na přelomu 20. a 21. století, kdy míra přesáhla 8 %, nicméně míra nezaměstnanosti okolo 8 % na Ukrajině neznamenal maximum, spíše „obvyklou“ míru nezaměstnanosti v mnoha dalších letech.

Při psaní této práce vyplynulo, že **aktivní politiky zaměstnanosti** jsou v obou zemích nedostatečné, **nekomplexní**. Jako příklad může být uvedeno, že v České republice je za velmi ohroženou skupinu na trhu práce považována skupina handicapovaných osob. Komplexní řešení ale již mnoho let chybí, přitom se ovšem mnohá řešení nabízí. Teprve nyní zákonodárci jednájí o připravovaném zákonu o sociálním podnikání, které může zaměstnanost handicapovaných významně zlepšit. Dosud ovšem nebyla problematika zákonem vůbec řešena (komora-socialnich-podniku.cz, cit. online 24.10.2022).

Přestože obě země získaly svou nezávislost v podobnou dobu, tedy zhruba před třemi desetiletími, obě mají jiné ekonomické, sociální a další ukazatele a obě mají svůj specifický vývoj. V různých oblastech by od sebe jednotlivé země mohly čerpat příklady dobré praxe. Zatímco například na Ukrajině je velmi ohrožená skupina osob žijících na vesnici,

v České republice nezaměstnanost nevykazuje žádnou závislost na velikosti obce. Nezaměstnanost venkovských obyvatel tak kopíruje nezaměstnanost v celé České republice, kdy důvodem může být velmi dobrá a dostupná síť různých možností dojíždění do větších měst (dvs.cz, cit. online 25.10.2022).

Z pohledu Ukrajiny je zase nutno řešit velký problém, kterým jsou příliš nízké mzdy. Ty způsobují odliv mozků, způsobují závislost země na remitencích a nemotivují ženy ke vstupu na pracovní trh. Ve skupině absolventů pak dochází ke skutečně vysokému podhodnocení kompetencí, kdy každý třetí absolvent na Ukrajině pracuje pod úrovní své kvalifikace. Za velký problém a rizikovou skupinu jsou označováni obyvatelé vesnických lokalit. Řešit by se také měl fakt, že téměř 30 % ukrajinských emigrantů nemá v hostitelské zemi žádné právní postavení, jako je status pobytu nebo pracovní povolení. Vhodným řešením by tak byla větší spolupráce s hlavními cílovými zeměmi, v oblasti postavení Ukrajinců i jejich možností sociálního zajištění (ec.europa.eu, cit. online 21.10.2022).

Vývoj nezaměstnanosti se tedy v obou zemích liší, stejně jako podíl zapojení žen nebo absolventů na trhu práce. Zatímco v České republice jsou nejčastěji diskutovány problémy jako zapojení žen a absolventů na trh nebo nedostatek flexibilních pracovních míst, na Ukrajině jsou největší problémy odliv mozků, nízké mzdy a závislost na remitencích.

Očekávaným přínosem práce bylo na základě analýzy vývoje i struktury nezaměstnanosti obou vybraných zemí zjistit a porovnat, jaké jsou příčiny, ale i důsledky nezaměstnanosti, a jaké kroky by bylo možno podniknout pro zlepšení. Aby mohl být cíl práce označen za splněný, je ještě na závěr nutno zodpovědět výzkumné otázky, které byly stanoveny na počátku této práce, již v samotném úvodu.

5 Závěr

Tato práce se věnovala komparaci vývoje nezaměstnanosti a jejích specifík ve dvou vybraných zemích, a to v České republice a na Ukrajině.

V obou zemích jsou některé skupiny osob, které jsou na trhu práce ohroženy. V mnoha ohledech se ale liší. V České republice jsou nejčastěji diskutovány problémy jako zapojení žen a absolventů na trh nebo nedostatek flexibilních pracovních míst, v Ukrajině je největším problémem odliv mozků, nízké mzdy a závislost na remitencích. Zatímco například na Ukrajině je velmi ohrožená skupina osob žijících na vesnici, v České republice nezaměstnanost nevykazuje žádnou závislost na velikosti obce. Velkým problémem v ČR je zejména postavení žen na trhu práce a zajištění rovnoprávnosti.

Z pohledu Ukrajiny je nutno řešit velký problém, kterým jsou příliš nízké mzdy. Ty způsobují odliv mozků, způsobují závislost země na remitencích a nemotivují ženy ke vstupu na pracovní trh. Ve skupině absolventů pak dochází ke skutečně vysokému podhodnocení kompetencí, kdy každý třetí absolvent na Ukrajině pracuje pod úrovní své kvalifikace. Za velký problém a rizikovou skupinu jsou označováni obyvatelé vesnických lokalit. Vhodným řešením by tak byla větší spolupráce s hlavními cílovými zeměmi.

Pro účely této práce byly stanoveny výzkumné otázky.

VO1: V čem se liší vývoj nezaměstnanosti ve vybraných zemích?

Vývoj nezaměstnanosti je odlišný už v samotné míře nezaměstnanosti v celé populaci v jednotlivých letech. Zatímco v České republice se celých třicet let dařilo nezaměstnanost udržovat zhruba do 5 % a postupně i snižovat až na 2 %, na Ukrajině se toto nepodařilo. V mnoha letech dosahovala nezaměstnanost vysoké úrovně, až téměř 12 % a snížit na původní úroveň okolo 2 %, která byla patrná na počátku samostatného státu, se již na Ukrajině nepodařilo. Vývoj nezaměstnanosti je ovšem odlišný i ve specifických případech. Například na Ukrajině postupně ubývá podíl žen zapojených na trh práce. V letech 2010 a 2020 klesnul počet zapojených žen v Ukrajině z původních 52 % na 48 %, a naopak v České republice stoupl podíl zapojených žen z 49 % na 52 % žen. Jiný trend je pozorován u skupin absolventů, kde na Ukrajině se jich daří zapojovat vyšší podíl. Vývoj nezaměstnanosti je tedy odlišný v mnoha specifických oblastech.

VO2: Jaké jsou hlavní příčiny a důsledky nezaměstnanosti v obou zemích?

K hlavním příčinám nezaměstnanosti v České republice patří nerovný přístup k mužům a ženám na trhu práce, delší doba rodičovské dovolené, nedostatečná praxe absolventů, nedostatek flexibilních pracovních míst, nebo nekomplexní přístup vlády k problematice nezaměstnaných handicapovaných osob. Na Ukrajině je zcela hlavním důvodem příliš mnoho osob pracujících v zahraničí, závislost na remitencích a nízké mzdy nemotivující zbylé obyvatelstvo, zejména ženy, pro zapojení do pracovního trhu.

VO3: Jaké kroky lze doporučit pro zlepšení?

Na tuto otázku neexistuje jednoduchá odpověď. Samozřejmě řešení bývají vždy nejlepší ta komplexní, proto je nutno zaměřit se nikoliv na jednu skupinu znevýhodněných na pracovním trhu, ale nabídnout ucelený systém. Komplexní řešení by v případě České republiky mělo obsahovat podporu státu, a to i legislativní pro vznik flexibilních pracovních míst, dále efektivnější práci s prognózami změn na pracovním trhu, a jak již bylo řečeno, větší propojenost MPSV se systémem školství v případě projektu KOMPAS pro predikci na trhu práce. Změna by se měla týkat nejen sociální oblasti, ale také oblasti školství, aby došlo k vyššímu zapojení absolventů na trh práce. V případě Ukrajiny je řešení velmi obtížné, neboť se jedná o zemi s nejvyšším podílem pracujících v zahraničí. Jedním z primárních důvodů nezaměstnanosti na Ukrajině jsou nízké platy, které nemotivují k zapojení do trhu a také velké množství pracujících pod svou kvalifikaci. Také v tomto případě by byl vhodný systém predikce na trhu práce, nicméně zvýšení mezd bude pravděpodobně nutné. Také v případě Ukrajiny, kde je vysoký podíl nezapojených žen, by se nabízela vládní podpora práce z domova nebo flexibilních a zkrácených pracovních úvazků.

6 Seznam použitých zdrojů

Knihy

- BALDWIN, Richard E. a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Přeložil Stanislav ŠAROCH. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4568-8.
- BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.
- BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. Psyché (Grada). ISBN 80-247-9006-8.
- CIMBÁLNÍKOVÁ, Lenka. *Age Management: komparativní analýza podmínek a přístupů využívaných v České republice a ve Finsku*. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2011. ISBN 978-80-904531-2-8.
- COMPSTON, Hugh. *The New Politics of Unemployment: Radical Policy Initiatives in Western Europe*. London and New York: Routledge, 2003. ISBN 0-203-75007-1.
- DVOŘÁKOVÁ, Zuzana. *Management lidských zdrojů*. Praha: C.H. Beck, 2007. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-893-4.
- HANZELKOVÁ, Alena. *Business strategie: krok za krokem*. V Praze: C.H. Beck, 2013. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-455-1.
- HELBIG, Adriana, Oksana BURANBAEVA a Vanja MLADINEO. *Culture and Customs of Ukraine*. London: Greenwood Press, 2009. ISBN 978-0-313-34363-6.
- HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-891-6.
- HORVÁTHOVÁ, Petra, Jiří BLÁHA a Andrea ČOPIKOVÁ. *Řízení lidských zdrojů: nové trendy*. Praha: Management Press, 2016. ISBN 978-80-7261-430-1.
- MÁČE, Miroslav a Pavel ROUSEK. *Makroekonomie pro technické školy*. Praha: Grada, 2013. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-4575-6.
- MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-08-3.
- MARTINCOVÁ, Olga. *Nová slova v češtině: slovník neologizmů*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1168-4.
- NEŠČÁKOVÁ, Libuše. *Pracovní právo pro neprávnický: rozbor vybraných ustanovení, praktická aplikace, vzory a příklady*. Praha: Grada, 2012. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-4091-1.
- OUTRATA, Filip, Petr BALLA a Radek BUBEN. *Demokracie – jak dál?: Rizika a výzvy pro Česko a svět*. Praha: Vyšehrad, 2021. ISBN 978-80-7601-500-5.

- POŠTA, Vít, Libuše MACÁKOVÁ a Tomáš PAVELKA. *Strukturální míra nezaměstnanosti v ČR*. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-296-3.
- RÁKOSNÍK, Jakub. *Odvrácená tvář meziválečné prosperity: nezaměstnanost v Československu v letech 1918-1938*. V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1429-8.
- ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽDÁREK. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, 2016. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5858-9.
- ŘEHOŘ, Petr. *Metody hodnocení potenciálu regionů se zaměřením na trh práce: vědecká monografie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010. ISBN 978-80-7204-735-2.
- SOUKUP, Jindřich. *Zdroje a perspektivy evropských ekonomik na počátku 21. století v kontextu soudobé globalizace*. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-281-9.
- TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.
- URBANCOVÁ, H. *Age management*. [Praha]: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2021. ISBN 978-80-88330-40-0.
- WAGNEROVÁ, Irena. *Psychologie práce a organizace: nové poznatky*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3701-0.
- ZADRAŽILOVÁ, Dana. *Společenská odpovědnost podniků: transparentnost a etika podnikání*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-192-5.

Internetové zdroje

- bibliotecadigital.ipb.pt. Instituto Politécnico de Braganca. *Socioeconomic and female labour participation in Ukraine and Portugal through human development indicators*. [online]. 2019 [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: https://bibliotecadigital.ipb.pt/bitstream/10198/19165/1/Dolid_Olena.pdf
- businessinfo.cz. BusinessInfo. *Ukrajina*. [online]. 2022 [cit. 20.10.2022]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/ukrajina-souhrnna-teritorialni-informace/2#1-zakladni-informace-o-teritoriu>
- czso.cz. Český statistický úřad. *Obecná míra nezaměstnanosti v ČR a krajích*. [online]. 2022 [cit. 20.8.2022]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obecna_mira_nezamestnanosti_v_cr_a_krajich
- data.worldbank.org. The World Bank. *Labour force participation rate, female (% of female population ages 15+) (modeled ILO estimate) – Czechia, Ukraine*. [online]. 2022 [cit.

22.10.2022]. Dostupné z:
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.FE.ZS?locations=CZ-UA>
data.worldbank.org. The World Bank. *Labour force participation rate for ages 15-24, total (%) (modeled ILO estimate) - Czechia, Ukraine*. [online]. 2022 [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.ACTI.1524.ZS?locations=CZ-UA>
data.worldbank.org. The World Bank. *Unemployment, total (% of total labour force)*. [online]. 2022 [cit. 7.6.2022]. Dostupné z:
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>
data.worldbank.org. The World Bank. *Unemployment, total (% of total labour force) Czech republic*. [online]. 2022 [cit. 15.8.2022]. Dostupné z:
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=CZ>
data.worldbank.org. The World Bank. *Unemployment, total (% of total labour force) Ukraine*. [online]. 2022 [cit. 21.10.2022]. Dostupné z:
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=UA>
ec.europa.eu. European Commission. *The Impact of Labour Migration on the Ukrainian Economy*. [online]. 2020 [cit. 21.10.2022]. Dostupné z:
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/dp123_en.pdf
dvs.cz. Deník veřejné správy. *Velikost obcí a ekonomická aktivita obyvatelstva*. [online]. 2022 [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6222626>
ekonom.cz. Ekonom. *Česko je na prahu revoluční změny pracovního trhu. Nutně ho potřebuje*. [online]. 2022 [cit. 10.10.2022]. Dostupné z: <https://ekonom.cz/c1-67106310-cesko-je-na-prahu-revolucni-zmeny-pracovniho-trhu-nutne-ji-potrebuje>
europass.cz. Europass. *Jaké jsou trendy na trhu práce z pohledu firem?*. [online]. 2022 [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://europass.cz/jake-jsou-trendy-na-trhu-prace-z-pohledu-firem>
european-union.europa.eu. Evropská unie. *Česko*. [online]. 2020 [cit. 28.7.2022]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/czechia_cs
ilo.org. International Labour Organization. *Gender Equality in the Labour Market in Ukraine*. [online]. 2010 [cit. 1.10.2022]. Dostupné z:
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_167169.pdf

ilo.org. International Labour Organization. *Inclusive labour markets for job creation in Ukraine*. [online]. 2016 [cit. 22.10.2022]. Dostupné z: https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/projects/WCMS_617840/lang--en/index.htm

ilo.org. International Labour Organization. *Nearly 5 million jobs have been lost in Ukraine since the start of the Russian aggression, says ILO*. [online]. 2022 [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_844625/lang--en/index.htm

ipodpora.odborny.info. Interaktivní podnikový informační systém. *Studie o postavení osob se zdravotním postižením (OZP) na trhu práce*. 2015 [cit. 10.10.2022]. Dostupné z: https://ipodpora.odborny.info/soubory/dms/wysiwyg_uploads/7af834add832f650/uploads/Studie_o_zdravotn%C4%9B_posti%C5%BEn%C3%BDch_.pdf

komora-socialnich-podniku.cz. Komora sociálních podniků. *Návrh zákona o sociálním podnikání*. [online]. 2022 [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://www.komora-socialnich-podniku.cz/socialni-podnikani/navrh-zakona-o-socialnim-podnikani/>

mapy.cz. Mapy. *Česko*. [online]. 2022 [cit. 5.8.2022]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?q=%C4%8Desk%C3%A1%20republika&source=coun&id=112&ds=2&x=4.6808329&y=50.0831459&z=5>

mapy.cz. Mapy. *Ukrajina*. [online]. 2022 [cit. 16.8.2022]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?source=osm&id=804&ds=1&x=0.1019977&y=49.9007230&z=4>

mpsv.cz. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030*. [online]. 2020 [cit. 8.8.2022]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/1357303/SRPZ_2030.pdf/148b2fc5-d7a6-f9c7-cc50-13b52a62e86e

mpsv.cz. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Souhrnná zpráva z výzkumné studie provedené v rámci programu „Moderní společnost“*. [online]. 2003 [cit. 12.10.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/848077/zprava.pdf/1d796cfb-d654-4d97-0226-d410d44723a5>

nuv.npi.cz. Národní ústav pro vzdělávání. *Nezaměstnanost absolventů škol se během pandemie až zdvojnásobila*. [online]. 2021 [cit. 20.8.2022]. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/eqavet/nezamestnanost-absolventu-skol-se-behem-pandemie-az.html>

nuv.npi.cz. Národní ústav pro vzdělávání. *Vzdělávání a trh práce v krajích ČR*. [online]. 2020 [cit. 10.10.2022]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/vzdelavani-a-trh-prace-v-krajich-cr-1.html>

oecd-ilibrary.org. OECD. *Labour market developments: The unfolding COVID-19 crisis*. [online]. 2021 [cit. 7.6.2022]. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/5a700c4b-en/1/3/1/index.html?itemId=/content/publication/5a700c4b-en&_csp_=d31326a7706c58707d6aad05ad9dc5ab&itemIGO=oecd&itemContentType=book

predikcetrhuprace.cz. Predikce trhu práce - KOMPAS. *KOMPAS*. [online]. 2022 [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://www.predikcetrhuprace.cz/>

researchgate.net. Research Gate. *Ukraine: Unemployment rates according to regions*. [online]. 2015 [cit. 01.03.2023]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/figure/Ukraine-unemployment-rates-according-to-regions-Source-own-elaboration-based-on-data_fig3_305677308

socialtalent.com. Social talent. *Recruiting Through a Crisis: Balancing work and the war in Ukraine*. [online]. 2023 [cit. 20.02.2023]. Dostupné z: <https://www.socialtalent.com/blog/recruiting/recruiting-through-a-crisis-balancing-work-and-the-war-in-ukraine>

statistica.com. Statistica. *Ukraine: Unemployment Rate from 1999 to 2021*. [online]. 2022 [cit. 20.10.2022]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/296132/ukraine-unemployment-rate/>

statistica.com. Statistica. *Ukraine: Youth unemployment rate from 2002 to 2021*. [online]. 2022 [cit. 20.10.2022]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/813132/youth-unemployment-rate-in-ukraine/>

theglobaleconomy.com. The Global Economy. *Ukraine: Female labor force participation*. [online]. 2021 [cit. 01.03.2023]. Dostupné z: https://www.theglobaleconomy.com/Ukraine/Female_labor_force_participation/

trading economics.com. Trading economics. *Unemployment Rate Europe*. [online]. 2022 [cit. 30.7.2022]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate?continent=europe>

ulandssekretariatet.dk. Danish Trade Union Development Agency. *Labour Market Profile Ukraine - 2022*. [online]. 2022 [cit. 22.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ulandssekretariatet.dk/wp-content/uploads/2022/03/LMP-Ukraine-2022-Final.pdf>

worldpopulationreview.com. World Population Review. *Unemployment by Country 2022*. [online]. 2022 [cit. 6.6.2022]. Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/unemployment-by-country>

7 Seznam obrázků

Obrázek 1 – Vymezení skupin osob vůči zaměstnání	13
Obrázek 2 – Nezaměstnanost v zemích světa	19
Obrázek 3 - Poloha České republiky v Evropě	23
Obrázek 4 - Poloha Ukrajiny v Evropě	30

8 Seznam grafů

Graf 1 - Míra světové nezaměstnanosti v letech 1991-2021	20
Graf 2 - Vývoj nezaměstnanosti v České republice v letech 1991 - 2021	25
Graf 3 - Nezaměstnanost žen a mužů 2016-2021	26
Graf 4 - Míra nezaměstnanosti absolventů v letech 2018-2019 a 2021	27
Graf 5 - Problémy firem s nalezením vhodného zaměstnance	29
Graf 6 - Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině v letech 1999-2021	31
Graf 7 - Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině od roku 1991	32
Graf 8 – Podíl žen na ukrajinském pracovním trhu 2018-2021	33
Graf 9 – Podíl absolventů na ukrajinském pracovním trhu 2018-2021	34
Graf 10 - Participace žen na trhu práce v České republice a na Ukrajině	36
Graf 11 - Participace absolventů na trhu práce v České republice a na Ukrajině	37

9 Seznam tabulek

Tabulka 1 - Komparace nezaměstnanosti ČR a Ukrajiny v letech 1991-2021..... 39